

POLICEJNÍ AKADEMIE ČESKÉ REPUBLIKY V PRAZE

BAKALÁŘSKÁ PRÁCE

2024

PETR LERACH

POLICEJNÍ AKADEMIE ČESKÉ REPUBLIKY V PRAZE

Fakulta bezpečnostně právní

Katedra správního práva a správní vědy

Prezident České republiky a jeho činnost

Bakalářská práce

**The President of the Czech Republic and his activities
Bachelor thesis**

VEDOUCÍ PRÁCE

JUDr. Ing. Mgr. Marek Hodulík

AUTOR PRÁCE

Petr Lerach

PRAHA

2024

Čestné prohlášení

Prohlašuji, že předložená práce je mým původním autorským dílem, které jsem vypracoval samostatně. Veškerou literaturu a další zdroje, z nichž jsem čerpal, v práci řádně cituji a jsou uvedeny v seznamu použité literatury.

V Pardubicích, dne 28. února 2024

Petr Lerach

Poděkování

Rád bych touto cestou poděkoval JUDr. Ing. Mgr. Marku Hodulíkovi za cenné připomínky a odborné rady, kterými přispěl k vypracování této bakalářské práce. Dále děkuji svým nejbližším a zaměstnavateli za podporu.

ANOTACE

Prezident České republiky je hlavou státu a významným ústavním činitelem, jehož role zahrnuje jmenování vlády, podepisování zákonů, reprezentaci země navenek a účast na vrchním velení ozbrojených sil České republiky. Prezident hraje klíčovou úlohu v politickém životě země a jeho pravomoci jsou zahrnuty v Ústavě České republiky, což je základním kamenem českého právního řádu. Prezident je považován za vrcholného představitele politické činnosti v naší zemi. V úvodu práce je nahlédnuto do historie prezidentského úřadu. Práce dále analyzuje dostupné právní normy společně s výkladem v odborné literatuře. V práci je také proveden rozbor některých pravomocí a dalších činností prezidenta.

KLÍČOVÁ SLOVA

prezident, stát, politika, ústavní pravomoci, politický vliv, reprezentace země, nejvyšší úředník

ANNOTATION

The President of the Czech Republic is Head of State and an important constitutional official whose role includes the appointment of the government, the signing of laws, the representation of the country externally and participation in the High Command of the Czech Armed Forces. The President plays a key role in the political life of the country and his powers are included in the Constitution of the Czech Republic, as the cornerstone of the Czech rule of law. The President is considered to be a high representative of political activity in our country. The preamble to the work is viewed in the history of the presidency. The work further analyses the available legal standards, together with an interpretation in the literature. Work also analyses some of the President's powers and other activities.

KEYWORDS

president, state, politics, constitutional powers, political influence, representation of the country, highest official

1. ÚVOD.....	8
2. Historický vývoj a volby prezidentů ČSR, ČSSR a ČR.....	10
2.1 <i>Období 1918–1945</i>	<i>10</i>
2.2 <i>Období 1945–1989</i>	<i>12</i>
2.3 <i>Období 1989–současnost</i>	<i>14</i>
3. Ústavní pravomoci prezidenta	16
3.1 <i>Samostatné pravomoci prezidenta.....</i>	<i>16</i>
3.2 <i>Kontrasignované pravomoci.....</i>	<i>18</i>
3.3 <i>Pravomoci reprezentativní povahy</i>	<i>20</i>
3.4 <i>Pravomoci obranného charakteru</i>	<i>22</i>
3.5 <i>Pravomoci k moci zákonodárné</i>	<i>24</i>
3.6 <i>Pravomoci směrem k vládě</i>	<i>26</i>
3.7 <i>Pravomoc prezidenta k moci soudní</i>	<i>27</i>
3.8 <i>Udělování amnestie a milosti</i>	<i>28</i>
4. Symbolická role prezidenta.....	32
4.1 <i>Sídlo prezidenta</i>	<i>32</i>
4.2 <i>Standarta</i>	<i>33</i>
4.3 <i>Znělka</i>	<i>34</i>
4.4 <i>Poštovní známka.....</i>	<i>35</i>
4.5 <i>Novoroční projev</i>	<i>35</i>
5. Prezidentské volby a kampaň	37
5.1 <i>Kandidát.....</i>	<i>37</i>
5.2 <i>Kandidátní listina.....</i>	<i>39</i>
5.3 <i>Volba prezidenta</i>	<i>40</i>
5.4 <i>Volební kampaň</i>	<i>42</i>

6. Bezpečnost prezidenta a odměna za výkon služby	44
6.1 <i>Bezpečnost prezidenta</i>	44
6.2 <i>Finanční odměna</i>	45
7. Politický systém a pozice prezidenta	47
7.1 <i>Prezidentský systém</i>	47
7.2 <i>Parlamentní systém</i>	48
7.3 <i>Poloprezidentský systém</i>	49
7.4 <i>Porovnání vývoje v okolních zemích</i>	49
8. Závěrečná část	51
9. Seznam použité literatury	54

1. ÚVOD

Tématem mé bakalářské práce je "Prezident České republiky a jeho činnost". Toto téma bylo podpořeno mým zájmem o právo. S přijetím přímé prezidentské volby v České republice se významně zvýšila veřejná a mediální debata o rozsahu a interpretaci pravomocí hlavy státu, často s dotazy na jejich soulad nebo shodu se zákony nebo ústavními zásadami. Tento vývoj vyvolal mou ambici hlouběji pochopit, analyzovat a popsat, v jakém rozsahu a jakým způsobem prezident své pravomoci uplatňuje, a zda jeho jednání odpovídá etickým a ústavním zásadám. Cílem mé práce je poskytnout právní rozbor vybraných pravomocí prezidenta a jejich uplatnění v praxi. Můj osobní zájem o politické dění v České republice a vliv prezidentského úřadu na společenské změny dodal mé práci část osobní perspektivy.

V první části bakalářské práce se budu věnovat zkoumání historie prezidentů České republiky do současnosti, s důrazem na proces jejich volby. V této části práce se zaměřím na metody volby prezidentů, jak se vyvíjely a proměňovaly v průběhu času, a jak tyto změny dále odrážejí politický a společenský vývoj v České republice. Prozkoumám historické kontexty a legislativní změny, které ovlivnily způsob, jakým jsou prezidenti voleni.

V navazující části se v práci budu věnovat ústavním pravomocím prezidenta České republiky, se zaměřením na tzv. privilegované pravomoci, jakož i na pravomoci, které vyžadují kontrasignaci. Tato sekce bude zaměřena na rozbor a interpretaci těchto klíčových aspektů prezidentského mandátu. V této části uvedu některé příklady k poskytnutí jasného výkladu o tom, jak prezident vykonává své pravomoci. Cílem bude vysvětlit, jak se tyto pravomoci projevují v praxi.

V další části popíši symbolickou roli prezidenta a prostředky, které jsou využívány pro jeho činnost v oblasti reprezentace. Zde se zaměřím na různé aspekty, prostřednictvím kterých prezident vyjadřuje, a utváří svůj vztah k veřejnosti a mezinárodnímu společenství. V této kapitole budou popsány jen

některé symboly, které prezident užívá. Dále budu pokračovat zkoumáním procesu volby prezidenta, s důrazem na předpoklady kandidátů, aktivitu ve volební kampani, stejně jako na průběh a strukturu volby samotné.

V předposlední kapitole bakalářské práce budu pojednávat o zabezpečení prezidenta, a to jak z hlediska materiálního, tak z pohledu bezpečnostního.

V úplném závěru vymezím typy parlamentních republik a budu blíže specifikovat role prezidentů v jednotlivých systémech. V této kapitole bude kladen důraz na význam a funkci prezidentů v rámci různých vládních struktur, zdůrazňující jejich vliv a postavení v politickém spektru.

Při zpracování této bakalářské práce budu využívat jak odborné publikace, zabývající se danou problematikou, tak i velkým výčtem zákonných ustanoveních. Zejména bych chtěl zmínit publikaci Doc. JUDr. Zdeňka Koudely, Ph.D s názvem „Prezident republiky“, která mi bude významným zdrojem informací. Abych dosáhl co nejucelenějšího obrazu, rozšířím svou práci o množství odkazů na články, které přispějí k hlubšímu pochopení zkoumaného tématu.

2. Historický vývoj a volby prezidentů ČSR, ČSSR a ČR

Prezidentský úřad v České republice má kořeny v historii Československa, které bylo vytvořeno po první světové válce, a existovalo s jistými pauzami a proměnami až do rozpadu Československé federativní republiky na dva suverénní samostatné státy. Československo zaniklo po 74 letech od svého založení dne 31. prosince 1992, kdy oficiálně zanikla Česká a Slovenská Federativní Republika.¹ Česká republika a Slovenská republika se tak 1. ledna 1993 staly jejími nástupnickými státy a samostatnými subjekty mezinárodního práva. Vzhledem k této skutečnosti je nutné pohlížet na historii prezidentského úřadu zcela komplexně a je třeba popsat působení prezidenta i v období před 1. lednem 1993.

2.1 Období 1918–1945

Historie prezidentského úřadu v Československu, nebo samostatné České republice, byla pro účely bakalářské práce rozdělena do několika klíčových období, a to v návaznosti na historické události, které provázejí samotné Československo nebo Českou republiku. První republika, která vznikla jako nástupnický stát po zanikajícím Rakousku-Uhersku², bylo samostatné Československo, které bylo vyhlášeno ke dni 28. října 1918. Tento den se tradičně slaví jako státní svátek. Prvním prezidentem samostatného Československa byl zvolen, v nepřítomnosti na dvouleté funkční období, prof. PhDr. Tomáš Garrigue Masaryk, dr. h. c. mult. dne 14. listopadu 1918. Volba probíhala v Thunovském paláci v prostorech bývalého zemského sněmu v Praze³. Tomáš Garrigue Masaryk byl respektovaný filozof, sociolog a politik, který stal se symbolem nového demokratického státu. První prezident samostatného Československa byl posléze ještě třikrát znovuzvolen, a to ve dnech 27. května

¹ Čskatelevize.cz: Česká televize zpravodajství [online]. [cit. 2022-06-08]. Dostupné z: <https://ct24.ceskatelevize.cz/domaci/3554339-pred-triceti-lety-se-cesi-a-slovaci-vydali-vlastni-cestou>

² LOUŽEK M., Českoslovenští a čeští prezidenti. Sborník textů. Praha: Centrum pro ekonomiku a politiku, [2003]. ISBN 80-86547-22-1 s - 126.

³ PSP.CZ Poslanecká sněmovna parlamentu České republiky, Digitální depozitář [online]. [cit. 2022-06-08]. Dostupné z: <https://www.psp.cz/eknih/1918ns/ps/stenprot/001schuz/s001001.htm>

1920 na sedmileté funkční období, dne 27. května 1927 opět na sedmileté funkční období a dne 24. května 1934 na své čtvrté funkční období. Poslední období vyústilo vlivem vysokého věku a doprovázejících zdravotních komplikací k abdikaci prezidenta, který nakonec svou funkci 14. prosince 1935 ukončil. Po abdikaci prvního prezidenta samostatného Československa bylo v zemi už patrné napětí, které vyvolávala především sudetoněmecká strana.

Dne 18. prosince 1935 proběhla ve Vladislavském sále na Pražském hradě volba druhého prezidenta Československé republiky. Této volby se zúčastnilo 292 poslanců z celkového počtu 300, a 144 senátorů z celkového počtu 160. Druhým prezidentem Československa byl zvolen prof. JUDr. PhDr. Edvard Beneš, GBE, dr. h. c. mult.⁴ Edvard Beneš byl Masarykův spolupracovník, který se podílel na vzniku samostatného Československa, především v zahraniční během 1. světové války. Edvard Beneš stál u zrodu Společnosti národů a stal je jejím předsedou v roce 1920. Jako člen Rady působil v období od roku 1923-1927 a na pozici člena bezpečnostního výboru prosazoval politiku kolektivní bezpečnosti.⁵ V období let 1920 až 1922 uzavřel mezinárodní bezpečnostní smlouvy mezi Jugoslávií a Rumunskem, a s poválečnou evropskou Francií uzavřel spojeneckou smlouvu posléze. Takto vzniklý obranný systém je nazýván jako „Malá dohoda“. V průběhu třicátých let však Československo čelilo národnostním a hospodářským problémům a vzrůstající hrozbě nacistického Německa.

Dne 5. října 1938, po přijetí Mnichovské dohody, Beneš na nátlak Němců abdikoval na funkci prezidenta Československa a odletěl do Velké Británie. Na pozadí těchto událostí, především odstoupení části příhraničního území, které bylo Mnichovskou dohodou postoupeno Německu, byl dne 30. listopadu 1938 jako třetí v pořadí zvolen prezidentem Československa doc. JUDr. Emil Hácha⁶. Hácha vykonával funkci prezidenta samostatného státu do 16. března

⁴ PSP.CZ: Poslanecká sněmovna parlamentu České republiky Digitální depozitář [online]. [cit. 2022-06-08]. Dostupné z: <https://www.psp.cz/eknih/1935ns/psse/stenprot/001schuz/s001001.htm>

⁵ LOUŽEK, M., Českoslovenští a čeští prezidenti, Praha, Centrum pro ekonomiku a politiku, [2003]. ISBN 80-86547-22-1 s-18

⁶ PSP.CZ: Poslanecká sněmovna parlamentu České republiky Digitální depozitář [online]. [cit. 2022-06-08]. Dostupné z: <https://www.psp.cz/eknih/1935ns/psse/stenprot/002schuz/s002001.htm>

1939, kdy zbytek českých zemí obsadilo německé vojsko a byl vyhlášen Protektorát Čechy a Morava. Slovensko po Žilinské dohodě, v níž byla fakticky vyhlášena Slovenská autonomie, se stalo samostatným státem. Emil Hácha zůstal v roli protektorátního prezidenta až do německé kapitulace v květnu 1945. V říjnu roku 1939 odmítl slib věrnosti Adolfu Hitlerovi. Říšskému protektorovi Čech a Moravy Konstantinu von Neurathovi podával protesty proti germanizaci, a žádal propuštění zatčených vlastenců, včetně vysokoškolských studentů. Emil Hácha zůstal v čele úřadu prezidenta protektorátu Čechy a Morava až do 8. května 1945. Je nutné poznamenat, že v prosinci roku 1942 vydala Edvardem Benešem vedená exilová vláda ve Velké Británii prohlášení, v němž označila Benešovu abdikaci za násilím vynucenou a tedy neplatnou.

2.2 Období 1945–1989

Dne 28. října 1945 prozatímní národní shromáždění v zastoupení 296 poslanců potvrdilo Edvarda Beneše ve funkci československého prezidenta⁷. Obnova československého státu po druhé světové válce probíhala na základě právní kontinuity s první republikou. Volba prezidenta tak byla formálně organizována podle ústavy z roku 1920⁸. Dne 19. června 1946 byl ve Vladislavském sále Pražského hradu opětovně zvolen prezidentem, po válce sjednoceného Československa, Edvard Beneš, který v této funkci zůstal až do své abdikace na úřad prezidenta Československa do 7. června 1948.

Po druhé světové válce čelila země politickým otřesům, když se komunisté stali dominantní silou a postupně upevňovali svůj vliv v československé vládě. Ke konci funkčního období Edvarda Beneše byl již ve společnosti velmi citelný vliv komunistické strany, v jejímž čele stál Klement Gottwald. Když se dne 14. června 1948 ve Vladislavském sále Pražského hradu konala volba čtvrtého prezidenta Československa, jediným kandidátem byl právě předseda komunistické strany Československa Klement Gottwald. Při volbě zúčastněných poslanců v počtu

⁷ PSP.CZ: Poslanecká sněmovna parlamentu České republiky, Digitální depozitář[online]. [cit. 2022-06-08]. Dostupné z: <https://www.psp.cz/eknih/1946uns/stenprot/002schuz/s002002.htm>

⁸ PSP.CZ: Poslanecká sněmovna parlamentu České republiky, Digitální depozitář [online]. [cit. 2022-06-08]. Dostupné z: 121/1920 Sb. ústava Československé republiky

296 hlasujících byl jednomyslně zvolen do úřadu.⁹ Prezidentský úřad byl následně zbaven své nezávislosti a stal se spíše formální funkcí, která byla podřízena komunistické straně. Klement Gottwald zemřel 14. března 1953, o 7 dní později, 21. března 1953, se konala volba pátého československého prezidenta, kdy byl jednomyslně zvolen Antonín Zápotocký¹⁰. Antonín Zápotocký byl stejně jako Klement Gottwald z řad komunistické strany. Dalším komunistickým nástupcem v čele československého státu byl po smrti Antonína Zápotockého zvolen jednomyslně Antonín Novotný¹¹. Volba se konala 19. listopadu 1957 a všech 357 představitelů Národního shromáždění volilo jednomyslně. Během funkčního období Antonína Novotného došlo k vydání rozsáhlé amnestie, přičemž výsledkem bylo rehabilitování politických vězňů, kteří byli za funkčního období předchozích dvou prezidentů odsouzeni ve vykonstruovaných politických procesech k trestům odnětí svobody. Nadcházející období tzv. „pražského jara“ bylo předzvěstí konce výkonu prezidenta Antonína Novotného. Po abdikaci ho vystřídal v úřadu prezidenta Československa, po tajné volbě ze dne 30. března 1968, arm. gen. Ludvík Svoboda¹². V období působení Ludvíka Svobody došlo k dramatickým událostem, které byly spojené s invazí vojsk Varšavské smlouvy na území Československa, a následnému procesu tzv. „normalizace“.

V pořadí osmým prezidentem byl na několik funkčních období, v komunisty ovládané zemi, zvolen dne 29. května 1975 JUDr. Gustáv Husák, CSc.¹³ Gustáv Husák vykonával funkci prezidenta Československa až do roku 1989, kdy pomyslnou linii komunistických prezidentů ukončil Václav Havel. Disident a kritik komunistického režimu Václav Havel byl dne 29. prosince 1989 zvolen devátým československým prezidentem.

⁹ PSP.CZ: Poslanecká sněmovna parlamentu České republiky, Digitální depozitář [online]. [cit. 2022-06-08]. Dostupné z: <https://www.psp.cz/eknih/1948ns/stenprot/005schuz/s005001.htm>

¹⁰ PSP.CZ: Poslanecká sněmovna parlamentu České republiky, Digitální depozitář [online]. [cit. 2022-06-08]. Dostupné z: <https://www.psp.cz/eknih/1948ns/stenprot/072schuz/s072001.htm>

¹¹ PSP.CZ: Poslanecká sněmovna parlamentu České republiky, Digitální depozitář [online]. [cit. 2022-06-08]. Dostupné z: <https://www.psp.cz/eknih/1954ns/stenprot/022schuz/s022001.htm>

¹² PSP.CZ: Poslanecká sněmovna parlamentu České republiky, Digitální depozitář [online]. [cit. 2022-06-08]. Dostupné z: <https://www.psp.cz/eknih/1964ns/stenprot/021schuz/s021001.htm>

¹³ PSP.CZ: Poslanecká sněmovna parlamentu České republiky, Digitální depozitář [online]. [cit. 2022-06-08]. Dostupné z: <https://www.psp.cz/eknih/1971fs/slsn/stenprot/018schuz/s018001.htm>

2.3 Období 1989–současnost

Po 41 letech mohl na Pražském hradě usednout nekomunistický prezident. V průběhu následujících let probíhaly velké politické změny, které vyústily v roce 1992 rozhodnutím o rozdělení Československa na samostatnou Českou a Slovenskou republiku.

Dne 1. ledna 1993 byla Česká republika oficiálně vyhlášena a Václav Havel zvolen prvním prezidentem České republiky.¹⁴ Havel byl prominentním disidentem za komunistické éry a stal se ikonou boje za lidská práva a demokracii. Do úřadu prezidenta republiky byl 28. února 2003 zvolen jako druhý prezident samostatné České republiky prof. Ing. Václav Klaus, CSc., dr. h. c. mult. Za jeho funkčního období došlo k přistoupení České republiky do Evropské unie¹⁵. Po uplynutí dvou pětiletých funkčních období v úřadu prezidenta republiky skončil. Novelizace ústavního zákona č. 71/2012 Sb.¹⁶ změnila dosavadní nepřímé hlasování v hlasování přímé, kdy je prezident České republiky volen občany státu, kteří mohou volit ve volbách. V roce 2013 bylo ve dnech 11. a 12. ledna vyhlášeno první kolo prezidentských voleb. Po sečtení volebních výsledků z prvního kola postoupili do druhého kola dva kandidáti a to Ing. Miloš Zeman, dr.h.c. a Karel Schwarzenberg. Výsledkem volby občanů se stal prezidentem Miloš Zeman. Po vyhrané volbě i v roce 2018 působil jako prezident České republiky po dobu deseti let, tedy dvě volební období. Na jaře roku 2023, kdy uplynulo funkční období Miloše Zemana, tak došlo k volbě nového prezidenta – po sečtení hlasů se dostali do druhého kola dva kandidáti, a to arm. gen. v.v. Ing. Petr Pavel, M.A. a Ing. Andrej Babiš. Posledním prezidentem, v době psaní této bakalářské práce, byl ve druhém kole v lednu 2023 českým lidem zvolen bývalý arm. generál Petr Pavel a stal se tak čtvrtým prezidentem České republiky.¹⁷

¹⁴ PSP.CZ: Poslanecká sněmovna parlamentu České republiky, Digitální depozitář [online]. [cit. 2022-06-08]. Dostupné z: <https://www.psp.cz/eknih/1993ps/stenprot/002schuz/s002007.htm>

¹⁵ Euroskop.cz: EUROSOP [online]. [cit. 2022-05-08]. Dostupné z: <https://euroskop.cz/evropska-unie/cr-a-eu/vstup-cr-do-eu/>

¹⁶ Ústavní zákon č. 71/2012 Sb. Ústavní zákon, kterým se mění ústavní zákon č. 1/1993 Sb., Ústava České republiky, ve znění pozdějších ústavních zákonů

¹⁷ Hrad.cz: Pražský hrad prezident ČR, [online]. [cit. 2022-05-08]. Dostupné z: <https://www.hrad.cz/cs/prezident-cr/soucasny-prezident-cr/zivotopis>

V následující tabulce budou chronologicky seřazeni jednotliví prezidenti a uvedena jejich funkční období.

Tomáš Garrigue Masaryk	14. 11. 1918 – 14. 12. 1935
Edvard Beneš	18. 12. 1935 – 5. 10. 1938
Emil Hácha	30. 11. 1938 – 8. 5. 1945
Edvard Beneš	2. 4. 1945 – 7. 6. 1948
Klement Gottwald	14. 6. 1948 – 14. 3. 1953
Antonín Zápotocký	21. 3. 1953 – 13. 11. 1957
Antonín Novotný	19. 11. 1957 – 22. 3. 1968
Ludvík Svoboda	30. 3. 1968 – 28. 5. 1975
Gustáv Husák	29. 5. 1975 – 10. 12. 1989
Václav Havel	29. 12. 1989 – 2. 2. 2003
Václav Klaus	7. 3. 2003 – 7. 3. 2013
Miloš Zeman	8. 3. 2013 – 8. 3. 2023
Petr Pavel	9. 3. 2023 – až současnost

Tabulka č. 1 seznam prezidentů – vlastní tvorba

3. Ústavní pravomoci prezidenta

Ústavní rámec pro prezidenta v České republice je pevně zakotven v Ústavě, což je vrcholný zákon země. Tento dokument stanovuje hlavní principy, podle kterých stát a jeho instituce fungují. V této struktuře zaujímá prezident přední místo jako hlava státu, jehož hlavní role je především symbolická, reprezentující jednotu národa a prezentující zemi na mezinárodní scéně. Změna v roce 2013 přinesla nový způsob volby prezidenta, kdy nově došlo k přímé volbě prezidenta občany, což umožňuje přímou účast veřejnosti na tomto výběru. Prezidentské pravomoci pokrývají široké spektrum činností, včetně výběru a odvolání premiéra a členů jeho vlády. Dále pak nominaci soudců do Ústavního soudu a jejich nejvyšších představitelů, možnost udělení milosti a amnestie, a právo zamítnout zákony schválené Parlamentem. V neposlední řadě uzavírání mezinárodních smluv, vyhlášení stavu války na základě usnesení Parlamentu a jmenování vrchního velitele ozbrojených sil. Tyto pravomoci podléhají ústavním omezením a v některých případech je vyžadována spolupráce s vládou, což zajišťuje, že prezidentovo konání je v souladu s principy a zásadami právního státu.

Ústava prezidentské pravomoci rozděluje do dvou kategorií, tak jak jsou děleny v článcích 62 a 63 Ústavy. První kategorií jsou pravomoci, které prezident může vykonávat samostatně a druhou kategorií jsou pravomoci, ke kterým potřebuje spolupodpis předsedy vlády nebo jím pověřeného člena vlády.

3.1 Samostatné pravomoci prezidenta

Článek 62 Ústavy České republiky podrobně vymezuje široké spektrum pravomocí, které jsou svěřeny do rukou prezidenta republiky, což zdůrazňuje jeho významnou roli v rámci státní správy a politického systému. V oblasti výkonné moci má prezident významný vliv na složení vlády, neboť jmenuje a odvolává předsedu vlády, členy vlády a přijímá její demisi. Dále je odpovědný za dočasné pověření vlády vykonáváním jejich funkcí do jmenování nové vlády.

V Článku 62 Ústavy je uvedeno:

„Prezident republiky

a) jmenuje a odvolává předsedu a další členy vlády a přijímá jejich demisi, odvolává vládu a přijímá její demisi,

b) svolává zasedání Poslanecké sněmovny,

c) rozpouští Poslaneckou sněmovnu,

d) pověřuje vládu, jejíž demisi přijal nebo kterou odvolal, vykonáváním jejích funkcí prozatímně až do jmenování nové vlády,

e) jmenuje soudce Ústavního soudu, jeho předsedu a místopředsedy,

f) jmenuje ze soudců předsedu a místopředsedy Nejvyššího soudu,

g) odpouští a zmírňuje tresty uložené soudem a zahlazuje odsouzení,

h) má právo vrátit Parlamentu přijatý zákon s výjimkou zákona ústavního,

i) podepisuje zákony,

j) jmenuje prezidenta a viceprezidenta Nejvyššího kontrolního úřadu,

k) jmenuje členy Bankovní rady České národní banky.¹⁸

V kontextu uvedeného ustanovení je na místě zmínit situaci z roku 2021, kdy prezident Miloš Zeman odmítl jmenovat Jana Lipavského ministrem zahraničních věcí. Tento incident se odehrál po parlamentních volbách v roce 2021, kdy vznikla nová vládní koalice vedená premiérem Petrem Fialou. Jan Lipavský, člen Pirátské strany, byl navržen touto koalicí na post ministra zahraničních věcí. Prezident Zeman vyjádřil nesouhlas s jeho nominací z důvodů, které se týkaly Lipavského postojů k některým zahraničněpolitickým tématům, včetně jeho vyjádření k Izraeli, jeho kritiky postoje České republiky k Číně a Rusku, a také kvůli jeho nedostatku zkušeností v diplomacii. Prezident Zeman zdůrazňoval, že pro výkon funkce ministra zahraničních věcí považuje za klíčové mít zkušenosti a určité názorové postoje k mezinárodním vztahům. Po politických jednáních a veřejných diskusích byl Jan Lipavský nakonec prezidentem Zemanem

¹⁸ Ústavní zákon č. 1/1993 Sb. Ústava České republiky

jmenován ministrem zahraničních věcí, což ukázalo na kompromis a schopnost politického systému řešit i kontroverzní situace.

„Prezident republiky je povinen na návrh předsedy vlády jmenovat ostatní členy vlády“¹⁹

Situace kolem jmenování ministra zahraničních věcí Jana Lipavského prezidentem Milošem Zemanem není v historii naší země jediným případem tohoto druhu. Podobný incident se odehrál v roce 2005, kdy premiér České vlády Jiří Paroubek navrhl prezidentovi Václavu Klausovi jmenovat ministrem zdravotnictví Davida Ratha. Prezident nejmenoval Davida Ratha ministrem a toto své rozhodnutí odůvodnil tím, že v případě jmenování Davida Ratha ministrem by došlo ke střetu zájmů, jelikož David Rath byl v té době prezidentem České lékařské komory. Dne 2. listopadu 2005 Rath z funkce prezidenta České lékařské komory odstoupil. Vzhledem k tomu, že tato pomyslná překážka zmizela, tak byl dne 4. listopadu roku 2005 jmenován David Rath ministrem zdravotnictví ve vládě Jiřího Paroubka.²⁰

Prezident má právo účastnit se legislativního procesu, může vrátit Parlamentu zákony s výhradami (s výjimkou ústavních zákonů) a rovněž podepisuje zákony. V oblasti soudní moci má prezident pravomoc jmenovat soudce Ústavního soudu, včetně jeho předsedy a místopředsedů, což ukazuje na jeho provázanost k soudnímu systému.

3.2 Kontrasignované pravomoci

Jsou to pravomoci prezidenta České republiky, ke kterým je vyžadován spolupodpis předsedy vlády nebo jím pověřeného člena vlády. Jsou důležitým mechanismem ústavního systému, který zajišťuje vzájemnou spolupráci v rámci moci výkonné. Kontrasignované pravomoci zahrnují široké spektrum rozhodnutí a

¹⁹ MLSNA, Petr. Legislativní příloha odborného časopisu Správní právo. [online]. 1.2012 [cit.2024-02-17]. Dostupné

z: https://www.google.com/url?sa=j&url=https%3A%2F%2Fwww.mvcr.cz%2Fsoubor%2Fspravni-pravolg112celepdf.aspx&uct=1700742590&usg=rLm10C1Fm7gcxFB16_uUJhx4K38.&opi=89978449&ved=2ahUKEwi044-XhLKEAxXT2wIHhJ3JuMQwtwHKAB6BAgBEAE/

²⁰Novinky.cz: Novinky zpravodajství [online]. [cit. 2024-02-18]. Dostupné z: <https://www.novinky.cz/clanek/domaci-klaus-odmitl-jmenovat-ratha-ministrem-40107500>

aktů, které prezident vykonává podle článku 63 Ústavy České republiky. Spolupodpis je nezbytný k jejich platnosti. Předseda vlády nebo jiný člen vlády, který je k tomu pověřen, spolupodepisuje rozhodnutí prezidenta a tím potvrzuje, že toto rozhodnutí odpovídá jak právním normám, tak i politickým směrům vlády. Díky tomu je zajištěno, že akty prezidenta odrážejí celospolečenský konsenzus a jsou podrobeny kontrole. Výše uvedený mechanismus slouží k ochraně zásad právního státu tím, že omezuje možnost zneužití prezidentské moci. Článek 63 Ústavy stanovuje:

„Prezident republiky dále

a) zastupuje stát navenek,

b) sjednává a ratifikuje mezinárodní smlouvy; sjednávání mezinárodních smluv může přenést na vládu nebo s jejím souhlasem na její jednotlivé členy,

c) je vrchním velitelem ozbrojených sil,

d) přijímá vedoucí zastupitelských misí,

e) pověřuje a odvolává vedoucí zastupitelských misí,

f) vyhlašuje volby do Poslanecké sněmovny a do Senátu,

g) jmenuje a povyšuje generály,

h) propůjčuje a uděluje státní vyznamenání, nezmocní-li k tomu jiný orgán,

i) jmenuje soudce,

j) nařizuje, aby se trestní řízení nezahajovalo, a bylo-li zahájeno, aby se v něm nepokračovalo,

k) má právo udělovat amnestii.“²¹

Stejně jako v předešlé kapitole je na místě zmínit situaci z nedávné minulosti České republiky. Prezident Miloš Zeman během svého působení v úřadu

²¹ Ústavní zákon. č. 1/1993 Sb. Ústava České republiky v posledním znění

prezidenta České republiky byl kritizován za některé ze svých rozhodnutí ohledně udílení státních vyznamenání. V zákoně č. 157/1994 Sb. je v § 7 uvedeno:

„Právo propůjčovat a udělovat vyznamenání přísluší prezidentu republiky, nezmocní-li k tomu jiný orgán.“²²

Kritika se týkala toho, že mezi oceněnými byly osoby, které byly vnímány jako jeho blízcí spojenci nebo podporovatelé. Jako příklad může být uvedeno vyznamenání zbrojaře Jaroslava Strnada, který se nemalou částkou podílel na financování prezidentské kampaně Miloše Zemana.²³ Tato situace vyvolala debaty o politizaci a subjektivitě při udílení těchto prestižních ocenění, která mají sloužit k uznání mimořádných zásluh o stát v různých oblastech, jako je věda, kultura, sport nebo veřejné služby. Je důležité poznamenat, že prezident má při udílení vyznamenání určitý prostor pro vlastní úsudek a rozhodnutí. Je však otázkou, z jakého důvodu premiér Petr Fiala toto rozhodnutí prezidenta Miloše Zemana spolupodepsal. Odpovědí na tuto otázku by mohla být snaha předsedy vlády o zachování stabilních vztahů mezi ním a prezidentem. Ovšem právě takováto rozhodnutí jsou někdy vnímána velice kontroverzně ve veřejné diskusi.

3.3 Právomoci reprezentativní povahy

Právomoc zastupovat stát navenek, neznamená pouze reprezentování v zahraničí. Prezidentské návštěvy a diplomatické mise jsou součástí zahraniční politiky. Tyto cesty do zahraničí jsou důležitou součástí role hlavy státu, a slouží k posílení mezinárodních vztahů, zastupování země a prosazování zájmů České republiky. Cílem prezidentských návštěv je především navazování a posilování bilaterálních vztahů s jinými státy. Prezident reprezentuje Českou republiku na mezinárodní scéně a tím pomáhá utvářet obraz země, propagovat její hodnoty a zároveň hájit zájmy státu. Během těchto misí se prezident setkává s hlavami států, představiteli vlád, diplomatickými delegacemi a podnikateli. Diplomatické

²² § 7 Zákon č. 157/1994 Sb. Zákon o státních vyznamenáních České republiky v posledním znění

²³ iRozhlas.cz: iRozhlas zpravodajství [online]. [cit. 2024-02-18]. Dostupné z: https://www.irozhlas.cz/zpravy-domov/milos-zeman-statni-vyznamenani-medaile-prezident-prehled-priznivcu-blizkych_1911040600_kno

mise jsou též zaměřeny na posilování obchodních vztahů, ekonomické spolupráce a investic. Prezidenti často vedou obchodní delegace, které mají za cíl podporovat obchodní zájmy českých firem a stimulovat ekonomický rozvoj země. Tyto návštěvy jsou také důležitou příležitostí k diskusím a jednáním o mezinárodních otázkách, jako jsou lidská práva, boj proti terorismu, změna klimatu, bezpečnost, migrace nebo mírový proces. Prezident může vystoupit na mezinárodních fórech, jako jsou summity, konference nebo shromáždění, kde prezentuje stanoviska České republiky a spolupracuje na nalezení řešení společných problémů. Důležitou součástí prezidentských návštěv je i kulturní a akademická výměna. Prezident často podporuje kulturní události, vystoupení umělců a představitele vědeckého světa, což přispívá k posilování kulturních vazeb a vzájemného porozumění mezi zeměmi. Proces plánování a organizace těchto návštěv a misí je velmi důkladný a zahrnuje přípravu strategie, harmonogramu setkání, jednání a přípravu projevů. V kontextu s tímto popsáním je na místě zmínit, že prezident Petr Pavel, bývalý generál a předseda Vojenského výboru NATO²⁴, po svém zvolení do funkce prezidenta České republiky přinesl do této role jedinečné mezinárodní zkušenosti a odborné znalosti, zejména v oblasti obrany a mezinárodní bezpečnosti.

„Hlava státu požívá v cizině výsad a imunit, jež se vztahují i na jeho manželku (manžela) a jiné jej doprovázející rodinné příslušníky a další členy doprovodu. Výsady hlavy státu na území cizího státu podle mezinárodního práva zahrnují:

- a) Právo na pocty (čest) – slavnostní přijetí nejvyššími orgány státu, poskytnutí vojenských poct,*
- b) Ochrana nedotknutelnosti a bezpečnosti osoby i obydlí a dopravních prostředků, právo na užití zvláštního označení obydlí a dopravních prostředků vlastní vlajkou,*
- c) Svoboda styku s orgány vlastního i jiných států bez cenzury – právo na kurýry, právo výkonu funkce prezidenta v cizině, což může ochromit výkon hlavy státu při okupaci území,*

²⁴ Natoakutal.cz: Portál informačního centra o NATO v Praze [online]. [cit. 2024-02-17]. Dostupné z: https://www.natoakutal.cz/zpravy/general-pave-nato-vojensky-vybor-aliance-peach.A180629_163558_na_zpravy_m00

d) *Vynětí z jurisdikce daného státu, včetně osvobození od cel a daní.*“²⁵

V rámci těchto pravomocí prezident České republiky zastává dílčí postavení v procesu sjednávání a ratifikace mezinárodních smluv. Tato pravomoc mu umožňuje nejen přímo se podílet na vytváření mezinárodněprávních závazků státu, ale také delegovat odpovědnost za sjednávání smluv na vládu nebo s jejím souhlasem na specifické členy vlády. Lisabonská smlouva je případem, kdy prezident Václav Klaus k podepsání smlouvy přistoupil, až po získání výjimky pro Českou republiku z Charty základních práv Evropské unie, což byla jedna z jeho hlavních podmínek pro podpis.²⁶

„V případě přenesení sjednávání mezinárodních smluv v písm. b), musí mít souhlas vlády formu usnesení vlády. Hlava státu může delegovat na vládu nebo její členy sjednávání mezinárodních smluv určitého druhu (obecná delegace), či pouze konkrétní smlouvy (individuální delegace).“²⁷

Prezident České republiky má v rámci svých pravomocí odpovědnost za jmenování a delegování českých velvyslanců v zahraničí na základě návrhu od vlády. Jako klíčoví reprezentanti státu v zahraničí, velvyslanci hrají zásadní roli v oblasti mezinárodní diplomacie. Je potřeba dodat, že vlastní kandidáty vybírá Ministerstvo zahraničí, a platnost pověření či odvolání je třeba kontrasignovat předsedou vlády nebo pověřeným členem vlády.

3.4 Pravomoci obranného charakteru

Prezident České republiky zastává úlohu vrchního velitele ozbrojených sil, kdy tato pozice mu dává určitou roli ve vedení a řízení armády a národní obrany. Jako vrchní velitel má prezident několik klíčových pravomocí a odpovědností v oblasti vojenského velení a bezpečnosti země. Jednou z jeho důležitých

²⁵ KOUDELKA, Z., Prezident republiky, Praha, Nakladatelství Leges [2011], ISBN 978-80-87212-95-0, s-64

²⁶ KLAUS, Václav, SLANÝ, Martin (ed.). Prezident republiky k Lisabonské smlouvě. Praha: Euromedia, [2009], ISBN 978-80-86938-86-8. s-19.

²⁷ SLÁDEČEK a kol. Ústava České republiky. 2. vydání, Praha, C.H.BECK, [2016], 960 s. ISBN 978-80-7179-869-9 s-628

pravomocí je schvalování účasti českých ozbrojených sil v mezinárodních vojenských operacích a misích. Toto schválení obvykle probíhá ve spolupráci s vládou a po konzultaci s poslaneckou sněmovnou, což zajišťuje legitimitu vojenských akcí v zahraničí. Jedná se tedy o rozhodnutí prezidenta, ke kterému je třeba kontrasignace. Prezident také může předávat důležité rozkazy vrchním velitelům ozbrojených sil, kterými jsou obvykle generálové a vysoce postavení vojenští velitelé. Tyto rozkazy mohou týkat strategických a bezpečnostních otázek a mají za cíl zajistit obranu a bezpečnost země.

V krizových situacích nebo mimořádných událostech má prezident pravomoc přijímat nezbytná opatření k ochraně národní bezpečnosti a stability země.

„V demokratických státech je armáda nepolitická instituce a je tak důležité připojení armády na „neutrální“ a nadstranický státní orgán. Ke kontrole prezidentova postavení ve vztahu k armádě se používá charakteristického institutu této formy vlády – kontrasignace prezidentových aktů. V případě vrchního velení ozbrojených sil jde ve větší míře o činnost, která je založena na vydávání konkrétních rozhodnutí. Funkce vrchního velitele ozbrojených sil je konkretizována v zákonech, zejména v zákoně č. 219/1999 Sb., o ozbrojených silách České republiky a v zákoně č. 585/2004 Sb., o branné povinnosti a jejím zajišťování (branný zákon). Prezident republiky svým rozkazem jmenuje velitele, náčelníky a jiné vedoucí funkcionáře ozbrojených sil, jmenuje a odvolává náčelníka Vojenské kanceláře prezidenta republiky a náčelníka Generálního štábu Armády ČR. Prezident schvaluje základní vojenské řády.“²⁸

Prezident České republiky má dále pravomoc jmenovat generály ozbrojených sil.

²⁸ ŠIMÍČEK, V., Postavení prezidenta v ústavním systému České republiky, Brno, [2008],. 240 s. Masarykova univerzita ISBN 978-80-210-4520-0 s-23

„Tuto pravomoc má prezident vůči armádě, i bezpečnostním sborům – Policie České republiky, Hasičský záchranný sbor, Celní správa, Vězeňská služba, Bezpečnostní a informační služba a Úřad pro zahraniční styky a informace.“²⁹

Výše zmíněné je důležitá součást jeho role jako vrchního velitele ozbrojených sil a jeho vlivu na obrannou politiku a bezpečnostní strategii státu. Takto činí po podaném návrhu vlády. Není jeho povinností tomuto návrhu vyhovět, může ho i odmítnout. Z nedávné doby nelze opomenout asi jeden z nejznámějších případů, kdy prezident Miloš Zeman opakovaně i přes několik návrhů nejmenoval do generálské hodnosti ředitele Bezpečnostní a informační služby Michala Koudelku. Michal Koudelka se povýšení dočkal až po změně prezidenta. Současný prezident Petr Pavel ho dne 8. května 2023 povýšil do hodnosti brigádního generála.³⁰

3.5 Pravomoci k moci zákonodárné

Ve spojitosti s mocí zákonodárnou je na místě zmínit pravomoc prezidenta, která je všeobecně známá jako prezidentské veto. Jedná se nástroj, který má prezident České republiky k dispozici v rámci legislativního procesu. Toto právo mu umožňuje odmítnout zákony schválené Parlamentem, a to i přes jejich předchozí schválení oběma komorami. Použití práva veta znamená, že prezident vrátí zákon zpět Poslanecké sněmovně s doprovodným vysvětlením svých výhrad. Tímto aktem se zákon nezamítá definitivně, ale otevírá se prostor pro jeho další diskusi. Výhradně Poslanecká sněmovna může dál jednat o vetovaném zákonu a hlasovat o něm. Té stačí k přehlasování prezidentova veta pouze nadpoloviční většina všech poslanců. Tím je síla veta značně oslabena a díky tomu se prezidentské veto stává pouhou formalitou.³¹

²⁹ KOUDELKA, Z., Prezident republiky, Praha, Nakladatelství Leges [2011], ISBN 978-80-87212-95-0, s-130

³⁰ CT24.cz: Česká televize zpravodajství [online]. [cit. 2024-02-17]. Dostupné z <https://ct24.ceskatelevize.cz/clanek/domaci/sef-bis-koudelka-se-dockal-hodnosti-generala-zeman-jeho-povyseni-opakovane-odmital-6435>

³¹ KYSELA, J., Deset let Ústavy České republiky, východiska, stav, perspektivy. Praha : Eurolex Bohemia, [2003], s 315.

Vztah Poslanecké sněmovny a prezidenta je dán Ústavou, neboť prezident svolává zasedání Poslanecké sněmovny tak, aby se zasedání započalo nejpozději 30. dnem po dni voleb. Tento akt je však nahraditelný uplynutím doby, která je uvedena v Ústavě. Neboť v případě, že ji prezident nesvolá, Poslanecká sněmovna se sejde třicátým dnem po dni voleb sama.³² Dále prezident disponuje pravomocí rozpustit Poslaneckou sněmovnu za předem určených okolností.

„Prezident má právo rozpustit Poslaneckou sněmovnu:

- *jestliže nevyslovila důvěru nově jmenované vládě, jejíž předseda byl jmenován na návrh předsedy Poslanecké sněmovny. Jde tedy o vládu, která byla jmenována jako třetí po předchozích dvou odmítnutích Sněmovny nově jmenovaným vládám vyslovit důvěru. Toto prezidentovo oprávnění je vázáno jen na nevyslovení důvěry u nově jmenované vlády (tedy první žádosti vlády o vyslovení důvěry do 30 dnů od jmenování), nikoliv po celou dobu fungování takovéto vlády, když by například vláda žádala opakovaně o důvěru za dva roky po svém jmenování,*
- *jestliže se Sněmovna do 3 měsíců neusnesla o vládním návrhu zákona, s jehož projednáním spojila vláda otázku důvěry,*
- *jestliže zasedání Sněmovny bylo přerušeno po více jak 120 dnů v roce,*
- *jestliže Sněmovna nebyla po dobu delší 3 měsíců schopna usnášení, ačkoliv zasedání nebylo přerušeno a ačkoliv byla v té době opakovaně svolávána ke schůzi.“³³*

Prezident Miloš Zeman projevoval výrazný zájem o dění v Poslanecké sněmovně, zejména když se jednalo o klíčová rozhodnutí týkající se státního rozpočtu. Jeho aktivní účast a sledování rozpočtových jednání nebyly neobvyklé, zdůrazňovalo to jeho snahu o přímou angažovanost v politických procesech a

³² Čl. 34 odst. 1 Ústavního zákona č. 1/1993 Sb. Ústava České republiky v posledním znění

³³ KOUDELKA, Z., Prezident republiky, Praha, Nakladatelství Leges [2011], ISBN 978-80-87212-95-0, s-94

záležitostech, které měly významný dopad na ekonomiku a veřejné finance České republiky. Tím, že si nenechal ujít jednání o rozpočtu, Zeman signalizoval jak svůj zájem o státní financování a ekonomickou politiku, tak svůj záměr ovlivňovat diskusi a směřování, kterým se česká politika ubírá. Jeho přítomnost a zasahování do diskusí o rozpočtu tak byly vnímány jako důležitý aspekt, který odrážel jeho pojetí role hlavy státu v politickém systému České republiky.³⁴

3.6 Právomoci směrem k vládě

Prezidentské pravomoci vůči vládě představují jeden ze základních pilířů v rámci systému rozdělení mocí mezi složkami státní správy ve státě. Tyto pravomoci umožňují prezidentovi nejen ovlivňovat složení a činnost vlády, ale také slouží jako nástroj výkonné moci. Jednou z nejdůležitějších pravomocí prezidenta je jeho pravomoc jmenovat předsedu vlády, což je akt, který reflektuje jeho významné postavení v politickém systému a jeho roli v procesu formování vlády. Po jmenování předsedy vlády následuje jmenování ostatních členů vlády na základě jeho návrhu. Další pravomocí je přijímat demisi vlády nebo jejích členů. Tato pravomoc umožňuje prezidentovi reagovat na politické změny nebo krize, které mohou vyžadovat restrukturalizaci vlády nebo její kompletní výměnu. Prezident může rozhodnout o odvolání celé vlády nebo jednotlivých ministrů. Tyto mechanismy zajišťují, že i v komplikovaných politických situacích existuje systém pro řešení krizí a podporu stabilního a efektivního vládnutí, vždy s ohledem na zásady demokracie a zájmy občanů. Příkladem může být podání demise vlády Andreje Babiše ze dne 11. listopadu 2021. „Stalo se tak v souladu s Ústavou České republiky poté, co byla ve středu 10. listopadu 2021 ukončena ustavující schůze nově zvolené Poslanecké sněmovny Parlamentu České republiky. Podle ustanovení Čl. 73 odst. 2 ústavního zákona č. 1/1993 Sb., Ústava České republiky, ve znění pozdějších předpisů, podává vláda demisi vždy po skončení ustavující schůze nově zvolené Poslanecké sněmovny vzešlé z parlamentních voleb. Naposledy se tak stalo v roce 2021, kdy se konaly volby do Poslanecké sněmovny

³⁴PSP.CZ Poslanecká sněmovna parlamentu České republiky, Digitální depozitář [online]. [cit. 2022-06-08]. Dostupné z: <https://www.psp.cz/sqw/cms.sqw?z=13240>

ve dnech 8. a 9. října. Poslanecká sněmovna ukončila ustavující schůzi zvolením nového vedení ve středu 10. listopadu.³⁵

3.7 Právní moc prezidenta k moci soudní

V rámci ústavního rámce České republiky má prezident republiky definované pravomoci, které se dotýkají i sféry soudní moci. Tyto pravomoci představují důležitý nástroj, jenž umožňuje prezidentovi participovat na fungování soudního systému, avšak vždy v souladu s principy demokracie a rozdělení moci, aby byla zachována nezávislost soudnictví. Prezident hraje nezastupitelnou roli při jmenování soudců. Tato pravomoc je zvláště významná u Ústavního soudu, kde prezident jmenuje soudce se souhlasem Senátu, a rovněž rozhoduje o jmenování předsedy a místopředsedů tohoto soudu. Díky výše uvedenému vzniklo v roce 2023 politické napětí, které vyvolal bývalý prezident Miloš Zeman. V rámci svého končícího mandátu zvažoval jmenování nového předsedy Ústavního soudu, ačkoliv tento krok by byl uskutečněn mimo jeho funkční období prezidentského mandátu. K tomuto kroku se nakonec Miloš Zeman neodhodlal.³⁶ U ostatních soudů prezident jmenuje soudce na návrh ministra spravedlnosti, což by mělo zajišťovat, že tito soudci jsou vybíráni na základě jejich odborných kvalit a způsobilosti³⁷.

Bývalý prezident České republiky Václav Klaus projevoval ve svém působení v úřadu prezidenta specifický přístup ke jmenování soudců, který vyvolával diskuse. Jeho rozhodnutí odmítnout jmenování některých soudců, na základě jejich mladého věku, vykresluje jeho přesvědčení o potřebě zralosti a životní zkušenosti pro výkon této významné funkce. Klaus si stanovil věkovou hranici 30 let pro kandidáty na soudce, což bylo odůvodněno představou, že soudci by měli mít dostatečnou profesionální i osobní zkušenost, aby mohli

³⁵ Vláda.gov.cz: Vláda České republiky [online]. [cit. 2024-02-18]. Dostupné <https://vlada.gov.cz/cz/media-centrum/aktualne/vlada-andreje-babise-v-souladu-s-ustavou-podala-demisi-191855/tmplid-47/>

³⁶ iRozhlas.cz: iRozhlas zpravodajství [online]. [cit. 2024-02-18]. Dostupné z https://www.irozhlas.cz/zpravy-domov/zeman-ustavni-soud-soudce-jmenovani-andrea-prochazkova_2302022052_til

³⁷ § 63 zákona č. 6/2002 Sb. Zákon o soudech, soudcích, přísedících a státní správě soudů a o změně některých dalších zákonů

spravedlivě a s porozuměním rozhodovat v soudních případech. Toto kritérium vyvolalo debaty o vhodnosti věkové hranice pro jmenování soudců, přičemž někteří kritizovali Klausův postoj jako příliš rigidní, zatímco jiní jeho přístup chválili za snahu zajistit vysokou kvalitu a zralost justice v České republice.³⁸

3.8 Udělování amnestie a milosti

Další z velmi významných pravomocí prezidenta je možnost udělovat milost a amnestii. Tato pravomoc umožňuje prezidentovi individuálně zasahovat do osudů odsouzených osob tím, že může zmírnit nebo úplně zrušit tresty uložené soudem. V širším měřítku může prezident rovněž vyhlásit amnestii, což je akt, který může mít dopad na větší skupinu osob.

Je na místě vysvětlit, že amnestie a milost jsou dva odlišné pojmy a nezalý člověk by mohl tyto dva termíny snadno zaměnit. V trestním řádu je udělování milosti a rozhodnutí o použití amnestie zaneseno v hlavě dvacáté třetí tohoto zákona a to od § 366 trestního řádu až po § 370 trestního řádu³⁹. V některých případech se institut milosti označuje jako milost individuální a amnestie jako milost hromadná.⁴⁰

„Prezident uděluje amnestii, odpouští a zmírňuje tresty uložené trestními soudy (agraciace) a nařizuje, aby se trestní stíhání nezačalo anebo se v něm nepokračovalo (abolice), zahazuje tresty (rehabilitace cestou milosti). Pokud prezident nařídí, aby se v trestním stíhání nepokračovalo, vylučuje to možnost mimořádných opravných prostředků (dovolání, obnova řízení) v neprospěch obviněného. Nařídí-li to v řízení o udělení milosti prezident republiky, trestní řízení se zatím nezačáje nebo se v zahájeném trestním řízení nepokračuje a obviněný se propustí z vazby, anebo se výkon trestu odloží nebo přeruší.“⁴¹

³⁸iDnes.cz: iDnes zpravodajství [online]. [cit. 2024-02-18]. Dostupné z https://www.idnes.cz/zpravy/domaci/klaus-odmitl-jmenovat-mlade-soudce.A050309_190404_domaci_nad

³⁹Zák. č. 141/1961 Zákon o trestním řízení soudním v posledním znění

⁴⁰SLÁDEČEK a kol. Ústava České republiky. 2. vydání, Praha, C.H.BECK, [2016], 960 s. ISBN 978-80-7179-869-9 s–602

⁴¹KOUDELKA, Z., Prezident republiky, Praha, Nakladatelství Leges [2011], ISBN 978-80-87212-95-0, s-150

Amnestie je rozhodnutí o hromadném, a to úplném nebo částečném prominutí trestu, a současně o zahlazení odsouzení pro trestný čin. Neruší tedy rozsudek ani občanskoprávní odpovědnost odsouzeného, ale pouze trest. V České republice bývá doprovázena abolicí, to jest rozhodnutím o zastavení nebo nezahájení trestního řízení pro činy, na něž se vztahuje. Je institutem trestního práva, o kterém prezident nerozhoduje samostatně, ale k tomuto jeho rozhodnutí je nutný spolupodpis předsedy vlády nebo jím pověřeného člena vlády. Co se týče udělování amnestií, toto rozhodnutí může vyvolat širokou škálu reakcí veřejnosti a může být zkoumáno z hlediska spravedlnosti a principů právního státu. V historii samostatné České republiky byly doposud vydány tři amnestie. První amnestie z 3. února 1993 byla vydána tehdejším prezidentem Václavem Havlem, kdy tuto amnestii vydal pod rozhodnutím č. 56/1993 Sb.⁴², a tuto amnestii spolupodepsal tehdejší předseda vlády Václav Klaus. Další prominutí trestů vyhlásil opět Václav Havel u příležitosti svého znovuzvolení. Z celkem 22 tisíc vězňů bylo propuštěno přes 930 osob, u dalších několika set bylo zastaveno trestní stíhání. Tato amnestie byla vydána pod rozhodnutím č. 20/1998 Sb.⁴³ Zatím poslední amnestii vyhlásil Václav Klaus dne 1. ledna 2013 na konci svého novoročního projevu, a to při příležitosti 20. výročí samostatnosti České republiky. Rozhodnutí samotné bylo vyhlášeno 2. ledna 2013 ve Sbírce zákonů jako rozhodnutí prezidenta pod číslem 1/2013 Sb.⁴⁴

Amnestie, kterou vyhlásil prezident Václav Klaus dne 1. ledna 2013, patří mezi nejvíce diskutované a kontroverzní politické rozhodnutí v moderní historii České republiky. Toto překvapivé rozhodnutí, přijaté během závěrečných dnů jeho druhého prezidentského mandátu, mělo dopad na český soudní systém a celou společnost. Kritici poukazovali na riziko beztrestnosti a potenciální nespravedlnost, která mohla z některých aspektů amnestie plynout, obávající se zejména možnosti propuštění osob zapletených do vážných ekonomických trestných činů. Zejména s kauzami vytunelovaného stavebního projektu H-System nebo zkrachovalých bank Union a Moravia. Na druhou stranu, zastánci

⁴² Rozhodnutí č. 56/1993 Sb. Rozhodnutí prezidenta republiky o amnestii ze dne 3. února 1993

⁴³ Rozhodnutí č. 20/1998 Sb. Rozhodnutí prezidenta republiky o amnestii ze dne 3. února 1998

⁴⁴ Rozhodnutí č. 1/2013 Sb. Rozhodnutí prezidenta republiky o amnestii ze dne 1. ledna 2013

argumentovali, že opatření bylo nutné kvůli přetíženosti vězeňského systému a jako krok k humanizaci trestní spravedlnosti. Udělení amnestie je pravomocí prezidenta, která není privilegovaná, ale musí být kontrasignována předsedou vlády. Otázkou je, z jakého důvodu Petr Nečas, který byl v době vyhlášení amnestie v lednu 2013 premiérem České republiky, spolupodepsal amnestii vyhlášenou prezidentem Václavem Klausem. Amnestie skončila smutnou bilancí. Z 6 500 propuštěných vězňů byla polovina z nich do dvou let znovu obviněna. A z původně přeplněných českých věznic, v nichž před vyhlášením prezidentské amnestie bylo přes 22 tisíc vězňů, čtyři roky poté věznice opět hlásily přes 22 tisíc trestanců.⁴⁵

Milost, udělená prezidentem České republiky, je právní institut, který umožňuje hlavě státu rozhodnout o prominutí, zmírnění nebo změně trestu odsouzené osoby, případně o zastavení trestního stíhání. Tato pravomoc je zakotvena v Ústavě České republiky a patří k výsadním pravomocem prezidenta, které může uplatňovat na základě individuálního posouzení konkrétního případu. Milost může být udělena na žádost odsouzené osoby, jejího zástupce nebo jiné osoby, ale rozhodnutí o jejím udělení je výlučně na prezidentovi a není vázáno žádnými předem stanovenými kritérii. Udělení milosti je aktem prezidentského soucitu a může mít formu úplného prominutí trestu, jeho části, nebo změny způsobu jeho vykonání. Milost prezidenta představuje významný zásah do právního osudu jednotlivce.

V rovině udělování milostí zmíním, že prezident Václav Havel svým rozhodnutím ze dne 1. února 1994, č. 33/1994 Sb., přenesl svou pravomoc provádět řízení na ministra spravedlnosti. Prezident Václav Klaus pak svým rozhodnutím ze dne 4. srpna 2003, č. 254/2003 Sb., toto rozhodnutí zrušil a řízení o žádostech o milost proto prováděla Kancelář prezidenta republiky. Další prezident Miloš Zeman rozhodnutím ze dne 29. listopadu 2013, č. 378/2013 Sb., pravomoc provádět řízení a zamítat většinu žádostí o milost opět převedl na ministra spravedlnosti.

⁴⁵ iDnes.cz: iDnes zpravodajství [online]. [cit. 2024-02-17]. Dostupné z: https://www.idnes.cz/zpravy/domaci/vaclav-klaus-amnestie.A191104_101012_domaci_vlc

Případ Jiřího Kajínka se stal jedním z nejdiskutovanějších příkladů uplatnění prezidentské pravomoci udělení milosti v České republice. Prezident Zeman zdůvodnil udělení milosti tím, že Kajínkův trest byl vzhledem k okolnostem případu příliš přísný a poukázal také na dlouhodobé věznění Kajínka, jako na důvod pro jeho rozhodnutí. K udělení milosti došlo po pečlivém zvážení a konzultacích s právními experty a bylo prezentováno jako akt lidskosti. Ve výše popsaném případě Jiřího Kajínka se objevuje jedna neobvyklá skutečnost. Skutečnost toho, že udělení milosti bylo podmíněno. Tato podmínka spočívala v tom, že během následujících sedmi let se nesmí dopustit Jiří Kajínek žádného trestného činu, byť banálního. Pakliže by se dopustil trestného činu, tak by se milost zrušila a Jiří Kajínek by se vrátil zpět do výkonu trestu odnětí svobody. Z tohoto lze usoudit, že prezident Miloš Zeman neměl v chování Jiřího Kajínka plnou důvěru.⁴⁶

V souvislosti s bývalým prezidentem Milošem Zemanem se pojí ještě další diskutabilní událost, a to s případem udělení milosti Miloši Balákovi, šéfovi Lesní správy Lány, který byl přímo podřízen hradnímu kancléři Vratislavu Mynářovi. Toto rozhodnutí přišlo krátce poté, co byl Balák pravomocně odsouzen k tříletému vězení za manipulaci s veřejnou zakázkou ve výši dvou set milionů korun, spojenou se zajištěním a odvodněním svahů v Lánské oboře. Zajímavostí je, že žádost o milost byla podána ústně, což je v rozporu s dřívějším prohlášením prezidenta o udělování milostí pouze v striktně omezených humanitárních případech. Toto vyvolalo rozruch a debatu o principu důvěry ve spravedlnost a právní stát. Tento krok bez písemného zdůvodnění, a s rozhodnutím shrnutým na jediné stránce, potvrdil obavy z možného konfliktu zájmů a zpochybnil presumpci nevin, což vyvolalo vlnu kritiky od politiků, právníků a vysokých představitelů justice. Výše zmíněné prohloubilo veřejnou nedůvěru v rozhodovací proces prezidenta a jeho administrativy.⁴⁷

⁴⁶ Respekt.cz: Respekt zpravodajství [online]. [cit. 2024-02-18]. Dostupné z <https://www.respekt.cz/tydenik/2017/20/milost-pro-popularniho-vraha>

⁴⁷iRozhlas.cz: iRozhlas zpravodajství [online]. [cit. 2024-02-18]. Dostupné z: https://www.irozhlas.cz/zpravy-domov/milos-balak-milost-lany-prezident-zeman-zduvodneni-ustni-zadost_2204160500_tec

4. Symbolická role prezidentské funkce

Prezident České republiky má symbolickou roli jako jedna z tváří země a také jako reprezentant národa. Jeho postavení by mělo v očích občanů představovat stabilitu celé země, ztělesňovat kontinuitu a soudržnost. Jeho role také spočívá v tom, že reprezentuje soudržnost i ve vztazích se zahraničím. Prezident vystupuje na veřejnosti při významných událostech, oslavách a slavnostních ceremoniích, což zahrnuje například udílení státních vyznamenání, setkání s významnými osobnostmi či projevy při důležitých událostech. V další perspektivě vnímání, kterou by šlo pojmenovat jako sféru morální autority, má prezident potenciál poskytovat morální vedení ve chvílích, kdy země čelí výzvám nebo krizím. Jeho slova mohou posílit jednotu občanů a nabídnout směr v nejistých dobách. Při zvládání krizových situací, jako jsou například přírodní katastrofy nebo politické napětí, může prezident svými projevy vůči lidu a jednáním uklidňovat veřejnost. Neméně důležitou oblastí je, že úřad prezidenta představuje symbol státní suverenity a kontinuity, což ve skutečnosti znamená, že reprezentuje trvanlivost státu a stálost jeho institucí. Jeho role v povědomí veřejnosti a v kolektivní paměti národa je nezastupitelná, poskytuje pocit stability a společného směřování občanům.

Prezident České republiky využívá k reprezentaci sebe a funkce, kterou zastává několik symbolů, které podtrhují důstojnost a význam jeho úřadu. Tyto symboly jsou velmi dobře pozorovatelné a vnímatelné při oficiálních ceremoniích a při veřejných vystoupeních, a jsou zároveň důležité pro udržení tradic a kontinuity státního zřízení.

4.1 Sídlo prezidenta

Ústava sama o sobě nestanovuje sídlo prezidenta, to bylo dáno až zákonem o Kanceláři prezidenta republiky. V § 3 zákona č. 114/1993 Sb. uvedeno následující:

„Kancelář vykonává právo hospodaření k nemovitému majetku České republiky tvořícímu areál Pražského hradu, k zámku Lány a k ostatním

*nemovitostem tvořícím s nimi jeden funkční celek a pečuje o ně jako o sídlo prezidenta republiky.*⁴⁸

Pražský hrad je významné historické sídlo, které je v mnoha ohledech srdcem českých dějin, ale také kultury a české státnosti. Jeho významná historie, architektonická krása a symbolika z něj činí jedno z nejnavštěvovanějších míst v České republice. Z hlediska státních ceremonií a oficiálních událostí je Pražský hrad centrem státní reprezentace. Zde se také konají důležité události, jako jsou prezidentské inaugurace, návštěvy významných zahraničních hostů, diplomatická setkání a státní oslavy. Prostory hradu poskytují dostatečně důstojné a reprezentativní prostředí pro tyto události. Zejména Vladislavský sál ve Starém královském paláci bývá každoročně využíván v den výročí vzniku samostatného Československého státu k oslavě a předávání státních vyznamenání, které jsou udělovány osobám, jenž se svým chováním nebo postoji výrazně podíleli na dobré pověsti a obrazu naší země. Tato vyznamenání jsou předávána z rukou prezidenta do rukou občanů této země, ale mohou být předávány i cizím státním příslušníkům. V dobách minulého režimu byl titul udílení státních vyznamenání trochu překroucen a „pošramocen“. Například nejvyšší státní vyznamenání, tedy Řád Bílého lva, byl udělen osobám, které se nijak zvláště nezasloužili o Československo nebo jeho věhlas ve světovém měřítku.

*„Pěticípá hvězda pokrytá granáty v roce 1960 zamířila na Kubu do rukou Raúla Castra. V 70. letech se jí dočkal i jeho bratr Fidel, libyjský vůdce Muammar Kaddáfí nebo Háfiz al-Asad, který v Sýrii nastolil totalitu. Dalším držitelem z Kuby byl kubánsko-argentinský marxistický revolucionář, lékař, spisovatel, vůdce partyzánů, diplomat, vojenský teoretik a... masový vrah Che Guevara.*⁴⁹

4.2 Standarta

Pro svou reprezentaci využívá prezident vlajku určenou speciálně pro účely prezidenta, známou také pod názvem standarta. Tato je zvláštním druhem vlajky.

⁴⁸ Zákon č. 114/1993 Sb. Zákon o Kanceláři prezidenta republiky v posledním znění

⁴⁹ Reflex.cz: Reflex zpravodajství [online]. [cit. 2024-02-18]. Dostupné z <https://www.reflex.cz/clanek/zajimavosti/115822/castro-kaddafi-mussolini-kdo-jsou-nejbizarnejsi-nositele-radu-bileho-lva.html#>

Vlajka prezidenta má specifický design, který se odlišuje od státní vlajky České republiky. Vlajka prezidenta se používá při oficiálních prezidentských událostech, jako jsou návštěvy prezidenta, ceremonie, státní setkání a další reprezentační události, kde se reprezentuje prezidentský úřad. Ve zmenšené podobě je tato prezidentská vlajka umístěvaná i na vozidlo, ve kterém cestuje prezident. Je to symbol autority a reprezentace prezidenta České republiky a je chráněna zákonem jako jeden z oficiálních symbolů úřadu prezidenta.

Obrázek č. 1 Vlajka prezidenta republiky

Zdroj: Státní symboly České republiky [online]. Dostupný z: <https://www.mvcr.cz/mvcren/docDetail.aspx?docid=21879093&doctype=ART>

4.3 Znělka

Dalším ze symbolů, který patří k prezidentskému úřadu, je také prezidentská znělka. Od dob první Československé republiky je při slavnostních příležitostech prezidentův příchod spojen s fanfárami z opery Bedřicha Smetany Libuše. Jedná se o dlouhodobou zvyklost, která není právně upravena.⁵⁰ Typickým příkladem jejího použití je příchod prezidenta do Vladislavského sálu, při příležitosti oslav výročí založení republiky a při předávání státních

⁵⁰ KOUDELKA, Z., Prezident republiky, Praha, Nakladatelství Leges [2011], ISBN 978-80-87212-95-0, s-151

vyznamenání. Tento hudební signál dodává ceremonii na vážnosti a slavnosti. Kromě těchto příležitostí je prezidentská znělka často využívána i v médiích, a to při mimořádných projevech prezidenta vůči národu. V těchto momentech znělka pomáhá zdůraznit důležitost a vážnost sdělení, které se týká celého národa, a signalizuje výjimečnost situace, ve které se prezident obrací na občany.

4.4 Poštovní známka

Poštovní známka není přímo symbolem prezidentského úřadu, ale je zde zmíněna vzhledem k dlouholeté tradici, která se k poštovním známkám s tváří prezidenta váže.

„Česká republika je jednou z mála zemí světa, která své prezidenty nechává tisknout na poštovní známky. V Evropě to dělají ještě Slováci a Estonci. Podobný zvyk pak dodržují už jen autoritářské nebo diktátorské režimy, jako například Kazachstán nebo Sýrie.“⁵¹

4.5 Novoroční projev

Novoroční projev prezidenta je prvkem prezidentské reprezentace, který by zde neměl být opomenut. Projev poskytuje prezidentovi jedinečnou platformu, na které může oslovit občany a sdílet s nimi nejen hodnocení současné situace v zemi, ale i své vize pro budoucí období. Novoroční projev není pouze ohlédnutím za minulým rokem, ale především apeluje na jednotu, pevnou vůli a společný závazek ke zlepšení budoucnosti. V této souvislosti se novoroční projev proměňuje nejen v kanál pro komunikaci, ale také v silný symbol prezidentského postavení a morální autority, který má schopnost spojit národ a motivovat k pozitivní proměně. Předchozí prezident Miloš Zeman narušil tuto dlouholetou tradici novoročních projevů, a místo projevu prvního ledna v novém kalendářním roce, raději pro svá sdělení k národu využíval termín druhého svátku vánočního, tudíž jeho vánoční projev se konal pravidelně 26. prosince. Miloš Zeman tuto změnu odůvodňoval snahou navázat na prvorepublikové projevy prezidenta T.G.

⁵¹ Cesky.radio.cz: Český rozhlas zpravodajství [online]. [cit. 2024-02-1]. Dostupné z: <https://cesky.radio.cz/prezidentske-znamky-ceska-rarita-8147632>

Masaryka. Aktuální prezident Petr Pavel se opět vrátil k tradici novoročního projevu, na rozdíl od vánočního projevu, který aplikoval jeho předchůdce. V této souvislosti nelze opomenout jeden z nejmotivnějších novoročních projevů, který na našem území zazněl. Za tímto projevem k veřejnosti stál bývalý prezident Václav Havel na počátku roku 1990. V tomto projevu prezident otevřeně přiznal, že naše republika nevzkvétá tak, jak to tvrdili jeho komunističtí předchůdci. S velkou otevřeností a barvitostí popsal, že ekonomika země není v dobrém stavu, čímž zcela zřetelně odmítl idealizované vykreslení situace, které bylo prezentováno v minulosti. Ovšem právě v tomto projevu dokázal promluvit k národu tak, že jeho slova měla motivující účinek. Skrze tento projev se snažil motivovat občany k posunu všech společenských hodnot, apeloval na solidaritu, spolupráci a odhodlání společně čelit výzvám, které před námi stojí.⁵²

⁵² Cesky.radio.cz: Český rozhlas zpravodajství plus [online]. [cit. 2024-02-1]. Dostupné z: <https://plus.rozhlas.cz/petr-sabata-proc-je-34-let-stary-novorocni-projev-vaclava-havla-tak-aktualni-9149140>

5. Prezidentské volby a kampaň

Volba prezidenta je vyvrcholením procesu, kde občané vyjadřují svoji vlastní vůli. Volební kampaň, která volbu předchází, je zásadní pro informování veřejnosti, diskusí o klíčových otázkách a prezentaci kandidátů a jejich programů. V současnosti, kdy je přímá volba prezidenta, tak volební kampaň zaujímá bezpochyby nejdůležitější část pro obyvatele, kteří se mohou na základě kampaně rozhodnout pro svého kandidáta.

5.1 Kandidát

Je nutné nejprve vymezit okruh možných kandidátů, kteří se mohou ucházet o pomyslné prezidentské křeslo. Kritéria pro kandidaturu prezidenta České republiky jsou popsána v Ústavě České republiky. A tato konkretizují parametry, které musí uchazeč splnit, aby mohl kandidovat a být zvolen do této významné ústavní funkce.

V čl. 57 Ústavy je uvedeno:

*„(1) Prezidentem republiky může být zvolen občan, který je volitelný do Senátu.“*⁵³

Z výše uvedeného není přímo stanoven věkový limit, ovšem z dalších článků Ústavy je patrné, že kandidát na prezidenta České republiky musí dosáhnout věkové hranice 40 let.

Dalším předpokladem pro uchazeče na post prezidenta je, že musí být nejprve někým navrhnut.

*„(5) Navrhovat kandidáta je oprávněn každý občan České republiky, který dosáhl věku 18 let, podpoří-li jeho návrh petice podepsaná nejméně 50000 občany České republiky oprávněnými volit prezidenta republiky. Navrhovat kandidáta je oprávněno nejméně dvacet poslanců nebo nejméně deset senátorů.“*⁵⁴

⁵³ Ústavní zákon č. 1/1993 Sb. Ústava České republiky v posledním znění

⁵⁴ Ústavní zákon č. 1/1993 Sb. Ústava České republiky ve znění posledních předpisů

Kandidát na prezidenta České republiky může být členem politické strany. Česká ústava ani zákony nevyklučují možnost, aby byl kandidát na prezidentský úřad členem politické strany nebo hnutí. Ve skutečnosti historie prezidentských voleb v České republice ukazuje, že někteří kandidáti byli členy politických stran a byli dokonce nominováni politickými stranami nebo hnutími.

Nicméně, od jednou zvoleného prezidenta, jako hlavy státu se obecně očekává, že bude jednat nadstranicky a reprezentovat všechny občany, bez ohledu na jejich politické přesvědčení. To znamená, že i když může být kandidát na prezidenta členem politické strany, v úřadu by měl působit tak, aby byl prezidentem nestranným.

V Ústavě je dále v čl. 57 uvedeno: „(2) Nikdo nemůže být zvolen více než dvakrát za sebou.“⁵⁵ Toto ustanovení má za cíl omezení maximálního počtu prezidentských období na dvě období, a to z toho důvodu, aby se předešlo trvalé koncentraci moci u jedné osoby a došlo k obměně v politickém vedení. Stanovením limitu na dvě po sobě následující období se povzbuzuje začlenění nových kandidátů a nápadů do politického dění, což zároveň umožňuje, aby se prezidentský úřad stal přístupnějším pro rozmanitou skupinu způsobilých osob. Tato strategie má za cíl ochránit demokracii před potenciálním „sklouznutím“ k autoritarismu či kumulaci přílišné moci v rukou jednotlivce. Například v Bělorusku je u moci od roku 1994 prezident Alexandr Lukašenko.⁵⁶

Samotná Ústava nevyžaduje konkrétní zdravotní stav pro kandidáty. Je rozumné předpokládat, že kandidát na prezidenta by měl být v dobrém zdravotním stavu, který mu umožní kvalitně plnit povinnosti spojené s touto významnou funkcí. Prezident Petr Pavel na počátku svého volebního období absolvoval lékařskou prohlídku a výsledky této lékařské prohlídky umístil na své webové stránky.⁵⁷ Učinil tak sice až po nástupu do prezidentského úřadu,

⁵⁵ Čl. 57 Ústavního zákona č. 1/1993 Sb. Ústava České republiky ve znění posledních předpisů

⁵⁶ iDnes.cz: iDnes zpravodajství [online]. [cit. 2024-02-17]. Dostupné z: https://www.idnes.cz/zpravy/zahranicni/lukasenko-belorusko-era-konec-video-vezeni-konkurent.A230331_160113_zahranicni_lisv

⁵⁷ Českatelivize.cz: Česká televize zpravodajství [online]. [cit. 2022-06-08]. Dostupné z: <https://ct24.ceskatelivize.cz/domaci/3570103-pavel-je-podle-lekaru-schopen-vykonavat-funkci-prezidenta>

tento akt ale avizoval již dříve během své volební kampaně. Otázka zdraví se řešila především u Pavlova předchůdce Miloše Zemana. Ten byl kvůli závažným zdravotním obtížím na podzim 2021 hospitalizován, od té doby je v nepřetržité péči zdravotnických pracovníků. Asistenci sester využíval i na zámku Lány, kde v posledních letech svého funkčního období bydlel.

5.2 Kandidátní listina

Dalším krokem pro kandidáta je podání kandidátní listiny a splnění požadavků registrace.

„(3) Kandidátní listina se podává nejpozději 66 dnů přede dnem volby prezidenta Ministerstvu vnitra. Dnem podání kandidátní listiny je zahájeno řízení o registraci kandidátní listiny. Ministerstvo vnitra informuje zmocněnce navrhujících poslanců nebo navrhujících senátorů anebo navrhujícího občana, a pokud ten nemá zmocněnce, pak přímo navrhujícího občana, že kandidátní listinu obdrželo a kdy bylo zahájeno řízení. Ministerstvo vnitra zašle seznam kandidátů na funkci prezidenta republiky, kteří podali kandidátní listinu, Úřadu pro dohled nad hospodařením politických stran a politických hnutí (dále jen „Úřad“) zřízenému podle zákona upravujícího sdružování v politických stranách a politických hnutích.“⁵⁸

Zákon č. 275/2012 Sb., tedy Zákon o volbě prezidenta, v dalších svých ustanoveních blíže specifikuje další náležitosti, které musí kandidátní listina obsahovat. Tento zákon mimo jiné ukládá povinnost kandidátovi na post prezidenta zřídit transparentní bankovní účet, aby byl tento účet bezplatně dostupný a umožňoval nepřetržitý přístup k zobrazování platebních transakcí. Finanční prostředky na tomto bankovním účtu lze použít pouze na výdaje spojené s financováním volební kampaně. Kandidáti jsou povinni dodržovat stanovené limity pro financování volební kampaně, stejně jako jsou povinni zveřejňovat

⁵⁸ § 21 odst. 3 Zák. č. 275/2012 Zákon o volbě prezidenta republiky ve znění posledních předpisů

informace o zdrojích financování, což má za cíl zajistit transparentnost a zabránit nekalým praktikám.

5.3 Volba prezidenta

Prezidentské volby v České republice jsou klíčovým momentem v politickém životě země, během kterého se občané rozhodují a svými hlasy volí hlavu státu. Tyto volby probíhají každých pět let, pokud není nutné konat volby dříve, například z důvodu abdikace prezidenta.

Před zavedením přímé volby prezidenta České republiky, probíhala volba prezidenta prostřednictvím nepřímé volby, kde prezidenta volili členové Parlamentu, poslanci v počtu 200 hlasujících, a senátoři v počtu 81 hlasujících. Před změnou mohl být prezident zvolen výhradně prostřednictvím volby ve třech kolech, která byla časově náročná a vyžadovala určitou dohodu politických stran. Byla to složitá procedura, kde strany musely vyjednávat a hledat konsensus. Kandidáti byli obvykle navrhováni politickými stranami a zpravidla šlo o dohodu mezi několika stranami o podpoře konkrétního kandidáta. Takový systém volby prezidenta, nepřímo prostřednictvím parlamentních zástupců, umožňoval politickým stranám více ovlivňovat výsledek volby prezidenta, jelikož jejich podpora byla nezbytná pro úspěšné zvolení. Na druhou stranu však mohl vést k složitým vyjednáváním a kompromisům mezi stranami, což často způsobovalo delší a někdy i nejisté období během volby prezidenta.

Přímá volba prezidenta České republiky je bezesporu ta nejvýznamnější změna při volbě hlavy státu. Ke změně došlo v roce 2013 na základě zákona č. 275/2012 Sb.⁵⁹. Změna na volbu přímou umožňuje všem oprávněným voličům v České republice rozhodnout o prezidentských nástupcích, čímž tato úloha odpadá z pravomocí státních činitelů. Tato změna ve volbě hlavy státu má za cíl zvýšit legitimitu prezidentské funkce a dát občanům větší a přímou kontrolu nad volbou svého prezidenta. Přímé prezidentské volby se konají v určitých dnech, které jsou stanoveny rozhodnutím předsedy Senátu. V období poslední

⁵⁹ Zákon č. 275/2012 Sb. Zákon o volbě prezidenta republiky ve znění posledních předpisů

prezidentských voleb, které se konaly na začátku roku 2023, bylo užito rozhodnutí č. 207/2022 Sb. Rozhodnutí předsedy Senátu Parlamentu České republiky o vyhlášení volby prezidenta republiky⁶⁰

Každý volič má jeden hlas, a to pro svého preferovaného kandidáta. Pokud žádný z kandidátů v prvním kole nezíská nadpoloviční většinu hlasů (více než 50 %), postupují do druhého kola dva kandidáti s nejvyšším počtem hlasů. Časový interval mezi konáním prvního a druhého kola prezidentských voleb je rovněž stanoven Ústavou. Vítězem druhého kola je kandidát, který získá větší počet hlasů. Vítěz druhého kola, a tedy nově zvolený prezident, je inaugurován a přebírá své pravomoci od odstupujícího prezidenta v souladu s ústavními pravidly.

Míra občanské angažovanosti a výsledky prezidentských voleb mají vliv na politickou situaci v zemi a mohou ovlivnit budoucí směřování politiky a společnosti. V průběhu sčítání hlasů jsou výsledky z jednotlivých volebních okrsků postupně sdělovány do centrálního volebního systému, kde jsou shromažďovány a zpracovávány.

Sběr sečtených hlasů má při volbách na starosti Český statistický úřad. Právě jemu volební komise předávají výsledky ze svých okrsků. Úřad však nemá přístup k samotným hlasovacím lístkům. Ty zůstávají po volbách zapečetěny a archivovány pro případný soudní přezkum a kontrolu. K úředníkům se dostávají formuláře s výsledky. Proces sčítání hlasů po prezidentských volbách v České republice se zpravidla odehrává svižně, což je důsledkem dobře zorganizovaného a digitalizovaného volebního systému. Již po uplynutí několika desítek minut po zavření volebních místností se začínají objevovat první výsledky, přičemž většinu hlasů se obvykle podaří spočítat do konce večera nebo během noci⁶¹. Oficiální výsledky jsou většinou k dispozici následující den. Tyto výsledky jsou postupně publikovány na internetových stránkách Českého statistického úřadu či Ministerstva vnitra. To může probíhat prostřednictvím tiskových

⁶⁰ Rozhodnutí č. 207/2022 Sb. Rozhodnutí předsedy Senátu Parlamentu České republiky o vyhlášení volby prezidenta republiky

⁶¹ Lidovky.cz: Lidové noviny události [online]. [cit. 2024-02-18]. Dostupné z: https://www.lidovky.cz/domov/prezidentske-volby-prezident-volici.A230113_163558_In_domov_atv

konferencí nebo oznámením na webových stránkách Českého statistického úřadu⁶²

Většina občanů sleduje výsledky voleb prostřednictvím veřejnoprávních a soukromých televizních a rozhlasových stanic, které poskytují průběžné výsledky, k tomu přidávají analýzy a komentáře. Tyto televizní pořady a speciální volební programy jsou v době voleb velmi sledované.

Kromě toho jsou výsledky volby zveřejněny sdělením a vyhlášením ve sbírce zákonů.⁶³ U posledních prezidentských voleb takto bylo učiněno sdělením ze dne 30. ledna 2023. Tyto výsledky obsahují detaily o vítězi voleb, procentuální rozložení hlasů pro jednotlivé kandidáty a další relevantní informace o průběhu voleb.

5.4 Volební kampaň

Volební kampaň během prezidentských voleb je obdobím intenzivní politické aktivity, kde kandidáti usilují o podporu občanů a snaží se představit své vize a programy pro budoucnost země. Tato kampaň trvá několik měsíců, je obdobím a zásadní etapou, v níž se kandidáti aktivně věnují oslovení veřejnosti, aby přesvědčili voliče o své způsobilosti vést zemi. Jejich volební programy obsahují různé priority a plány v oblastech jako jsou ekonomika, bezpečnost, sociální politika nebo zahraniční vztahy.

Kandidáti projevují aktivitu při získávání podpory voličů prostřednictvím rozličných platform. Uchazeči o post prezidenta se účastní televizních debat, organizují setkání s občany v různých regionech země, a také v dnešní době v opravdu velkém měřítku využívají sociálních sítí a služeb internetu k šíření svých názorů a plánů. Volební tým prezidentského kandidáta může za využití sociálního inženýrství zaujmout více voličů tím, že pečlivě zacílí na jejich emoce a přesvědčení prostřednictvím sofistikovaných komunikačních strategií. Mohou

⁶² Volby.cz: Český statistický úřad [online]. [cit. 2023-27-11]. Dostupné z: <https://www.volby.cz/pls/prez2023nss/pe?xjazyk=CZ>

⁶³ Sdělení č. 27/2023 Sb. Sdělení Státní volební komise o vyhlášení celkového výsledku volby prezidenta republiky konané ve dnech 13. a 14. ledna 2023 (I. kolo) a ve dnech 27. a 28. ledna 2023 (II. kolo)

například použít příběhy reálných lidí, které ilustrují, jak jeho politické plány pozitivně ovlivní jejich životy, nebo naopak, jak politiky soupeřů mohou vést k negativním důsledkům. Dále pak práce s influencery nebo osobnostmi, které jsou oblíbené mezi cílovými skupinami, může rovněž zvýšit důvěryhodnost a přitažlivost kandidátova poselství. Kromě toho, kandidát může zorganizovat interaktivní online akce nebo živé debaty, kde může přímo reagovat na dotazy voličů a představovat se jako empatický a pochopitelný vůdce.

Součástí prezidentské volební kampaně jsou také veřejné debaty mezi kandidáty. Tyto debaty poskytují platformu pro prezentaci postojů kandidátů a jejich vizí pro budoucnost země. Veřejná i soukromá média v tomto ohledu hrají klíčovou roli při informování voličů o postojích kandidátů a jejich plánech pro zemi. Jsou to právě média, která přinášejí hlavní obraz o prezidentských kandidátech o jejich názorech a jejich postojích.

6. Bezpečnost prezidenta a odměna za výkon funkce

6.1 Bezpečnost prezidenta

O bezpečnost prezidenta České republiky se stará specializovaný útvar policie, který je doplněn o složku Armády České republiky, a tou je Hradní stráž. Tento vojenský útvar, specificky určený k ochraně prezidenta a prezidentských rezidencí, jako je Pražský hrad, zajišťuje vnější ostrahu a obranu proti potenciálním hrozbám. Spolupráce mezi specializovaným útvarem policie a Hradní stráží zajišťuje komplexní bezpečnostní krytí pro hlavu státu, ať už v běžném provozu nebo během krizových situací. Tato důkladná ochrana reflektuje význam, který stát přikládá bezpečnosti svého nejvyššího představitele, a zahrnuje široké spektrum opatření, od fyzické ostrahy, po protiteroristické zabezpečení. Bezpečnostní aspekty jsou také klíčové, a proto jsou tyto návštěvy pečlivě plánovány s ohledem na ochranu prezidenta a celé delegace. Za ochranu prezidenta je zodpovědný především Útvar pro ochranu prezidenta České republiky.

„Tento útvar je specializovaný útvar Policie České republiky s celostátní působností, který trvale zajišťuje bezpečnost prezidenta České republiky. Poskytuje ochranu rovněž bývalým prezidentům České republiky po skončení jejich funkčního období a dalším chráněným osobám v jejich blízkosti. Dále se podílí na zajištění bezpečnosti mezinárodně chráněných osob při jejich pobytu na území České republiky. Mezi hlavní úkoly Útvaru pro ochranu prezidenta České republiky patří rovněž ochrana Pražského hradu, jako sídla hlavy státu a ochrana Českých korunovačních klenotů. Příslušníci Útvaru pro ochranu prezidenta ČR také chrání bydliště prezidenta republiky a další objekty, ve kterých prezident při svých cestách po České republice pobývá.“⁶⁴

Tato složka, spadající pod strukturu Policie České republiky, má tedy za úkol chránit prezidenta i v zahraničí. Ovšem, jak bylo v předešlé kapitole

⁶⁴ Policie České republiky Útvar pro ochranu prezidenta České republiky. www.policie.cz [online]. Policie ČR, 2021 [cit. 2022-03-06]. Dostupné z: <https://www.policie.cz/clanek/utvar-pro-ochranu-prezidenta-ceske-republiky.aspx>

zmiňováno, tak dle mezinárodních smluv má prezident garantovanou ochranu i v zemi, kterou navštíví.

Další složkou státu, která má na starost ochranu a důstojnou reprezentaci hlavy státu je Hradní stráž. Tato speciální vojenská jednotka, přímo spadající pod autoritu náčelníka Vojenské kanceláře prezidenta republiky, je v obranném a bezpečnostním mechanismu České republiky. Tato jednotka, jejíž členové jsou pečlivě vybíráni, jak z řad profesionální armády, tak i prostřednictvím specifického výběrového řízení, je zodpovědná za celou řadu kriticky důležitých úkolů, které jsou jasně definovány v legislativě, konkrétně v zákoně o ozbrojených silách⁶⁵ a to konkrétně v § 27 a § 28 tohoto zákona. V uvedeném zákoně je popsáno vymezení její působnosti. Primárními úkoly Hradní stráže jsou vnější ostraha a obrana Pražského hradu a dalších objektů využívaných prezidentem republiky a jeho hosty. Tato zodpovědnost zahrnuje nejen preventivní opatření proti vstupu neoprávněných osob, ale i přípravu na obranu těchto lokací v případě krize. Hradní stráž má nezastupitelnou roli při organizaci a zajišťování vojenských poct, zejména během oficiálních návštěv zahraničních státníků, a při ceremoniálních událostech spojených s výkonem prezidentových ústavních pravomocí. V neposlední řadě se Hradní stráž podílí na zabezpečení protokolárních a reprezentačních akcí, pořádaných prezidentem na Pražském hradě nebo v jeho dočasných rezidencích, a také na pietních aktech po celém území České republiky. Veškeré tyto aktivity podtrhují významnou roli Hradní stráže v kontextu národní bezpečnosti a veřejného ceremoniálu, zdůrazňujíc její nezbytnou přítomnost v struktuře ozbrojených sil České republiky.

6.2 Finanční odměna

Prezidentský plat a související náležitosti jsou stanoveny v zákoně č. 236/1995 Sb. a to konkrétně v § 3,14-16⁶⁶. Prezident má nárok na plat i v době,

⁶⁵ Zákon č. 219/1999 Sb. Zákon o ozbrojených silách České republiky ve znění posledních předpisů

⁶⁶ Zákon č. 236/1995 Sb. Zákon o platu a dalších náležitostech spojených s výkonem funkce představitelů státní moci a některých státních orgánů a soudců a poslanců Evropského parlamentu ve znění posledních předpisů

kdy nemůže funkci vykonávat, ať už z důvodu nemoci či jiných vážných důvodů. K platovým náležitostem patří také paušální náhrada výdajů, zajišťující pokrytí nákladů spojených s výkonem funkce. Prezident dále disponuje řadou naturálních požitků, jako je služební vozidlo, užívání prezidentských sídel, zdravotní služby a telefonní linky, přičemž tyto výhody jsou osvobozeny od daně z příjmů. Určitou zajímavostí je, že jako služební vozidlo mohl využívat první prezident T.G. Masaryk koně, který mu byl přidělen armádou, jako vrchnímu veliteli ozbrojených sil.⁶⁷ Servisní zázemí a podpora v oblasti administrativy a protokolu jsou zajištěny Kanceláří prezidenta republiky a dalšími servisními organizacemi. I po skončení funkce si prezident uchovává nárok na řadu výhod, včetně doživotní renty a paušální náhrady pro pokrytí kancelářských a asistenčních služeb, přičemž tyto výhody nejsou valorizovány a od jejich zavedení v roce 2004 zůstávají na pevně stanovené částce 50 000 Kč. Kromě toho exprezident může disponovat služebním vozidlem a dalšími majetky. Tyto výhody jsou doživotní, pokud nejsou přerušeny jmenováním do jiné politické funkce nebo odsouzením za úmyslný trestný čin.

⁶⁷ SOBOTA, E. a kol.; Československý prezident republiky: Státoprávní instituce a její život. Praha: Orbis. 1934. s-63.

7. Politický systém a pozice prezidenta

Porozumění různým formám vlády a politickým systémům je důležité pro pochopení, jak jsou státy řízeny a jak funguje rozdělení moci mezi různými složkami státní správy.

Prezidentský systém klade důraz na silnou výkonnou moc v rukou prezidenta. V parlamentní systému je vláda jmenována parlamentem a musí si udržet jeho důvěru. Toto zajišťuje vazbu mezi legislativní a výkonnou mocí. Hlava státu často plní spíše ceremoniální roli. Poloprezidentský systém, je uskupení, které hledá rovnováhu mezi výkonnou mocí prezidenta a legislativní mocí parlamentu. Každý z těchto systémů reflektuje unikátní přístup k řízení státu.

7.1 Prezidentský systém

Prezidentský systém je forma vlády, ve které je prezident hlavou státu i hlavou vlády, plnící roli centrální výkonné autority.

„Prezidentský systém již podle svého názvu navádí představu velmi silného prezidenta, který je jediným vrcholným představitelem exekutivy. Ale bylo by obrovskou chybou zužovat charakteristiku prezidentského systému na silného prezidenta a odtud vyvozovat převahu prezidenta, tj. exekutivy nad mocí zákonodárnou, v tomto systému.“⁶⁸

Prezident v prezidentském systému disponuje širokým spektrem pravomocí, včetně pravomoci vetovat zákony schválené parlamentem, jmenovat vládní činitele a členy kabinetu, bez nutnosti jejich potvrzení parlamentem, a má klíčovou roli v zahraniční politice a obranných záležitostech. Základním principem prezidentského systému je striktní oddělení moci mezi výkonnou a legislativní. Toto oddělení má za cíl zabránit koncentraci moci a zabezpečit systém brzd a protivah, který umožňuje vzájemnou kontrolu mezi různými složkami státní moci. Parlament (či legislativní orgán) a prezident jsou voleni nezávisle a fungují

⁶⁸ BLAHOŽ, Josef, Vladimír BALAŠ a Karel KLÍMA. Srovnávací ústavní právo. 4., přeprac. a dopl. vyd. Praha: Wolters Kluwer Česká republika, 2011, s. 114.

odděleně, což vede k potřebě spolupráce, ale zároveň umožňuje efektivní opozici a kontrolu vlády.

7.2 Parlamentní systém

Naproti tomu parlamentní systém je forma vlády, kde má parlament významnou roli v řízení země a ve výkonu moci. Klíčovým prvkem parlamentního systému je moc většiny v parlamentu a relativně ceremoniální role hlavy státu. V tomto uspořádání má parlament důležitou úlohu ve vytváření zákonů, dohledu nad vládou a jejími členy a kontrolu nad vnitřními záležitostmi státu. Vláda v parlamentním systému je obvykle vytvořena z většiny v parlamentu a její předseda, často nazývaný premiér, vede výkonnou moc. Premiér a vláda mají za úkol řídit zemi, navrhopvat a prosazovat zákony a politiky, ale jejich existence a legitimita jsou závislé na důvěře většiny v parlamentu. Pokud vláda ztratí podporu v parlamentu, může být sesazena prostřednictvím hlasování o nedůvěře. Parlamentní systém obvykle vytváří rovnováhu moci mezi výkonnou a legislativní mocí. Vláda musí být schopna získat podporu v parlamentu pro své návrhy a politiky, což znamená, že rozhodování není jednostranné a vyžaduje spolupráci a kompromisy mezi různými politickými stranami. Tento systém vlády je běžný v mnoha zemích, jako je Spojené království, Německo, Švédsko a Česká republika. Hlava státu bývá většinou volena parlamentem (pokud se nejedná o monarchistické uspořádání, kde je toto postavení dědičné), ale výjimkou z pravidla je nově i ústavní systém České republiky, kdy je hlava státu volena přímo.

„Vztah parlamentu a vlády spočívá v parlamentním systému na principu spolupráce. Uvedený princip zdůrazňuje skutečnost, že výkon funkce vlády v parlamentním systému je nutně podmíněn důvěrou a podporou parlamentu, respektive jeho většiny, a že moc vlády je teoreticky odvozena z moci parlamentu.“⁶⁹

⁶⁹ BLAHOŽ, Josef, Vladimír BALAŠ a Karel KLÍMA. Srovnávací ústavní právo. 4., přeprac. a dopl. vyd. Praha: Wolters Kluwer Česká republika, 2011, s. 110.

7.3 Poloprezidentský systém

Posledním z těchto systému členění je poloprezidentský systém, který představuje hybridní formu vlády, která kombinuje prvky prezidentského a parlamentního systému. V tomto uspořádání má prezident významné pravomoci ve výkonné moci, avšak zároveň je závislý na podpoře parlamentu, který také disponuje důležitými pravomocemi a kontrolou nad částí výkonné moci. V poloprezidentském systému má prezident často pravomoci jako je jmenování premiéra nebo členů vlády, vedení zahraniční politiky, a někdy také právo veta vůči legislativě. Prezident disponuje výkonnou mocí, ale potřebuje podporu parlamentu pro prosazení některých svých rozhodnutí. To znamená, že premiér a vláda jsou odpovědni parlamentu a mohou být odvoláni v důsledku vyslovení nedůvěry. Tento systém často vede k důležité rovnováze moci mezi prezidentem a parlamentem. Zatímco prezident má významné pravomoci, je omezen nutností získat podporu parlamentu pro klíčová rozhodnutí. Prezident zpravidla reprezentuje výkonnou moc, zatímco premiér a vláda mají odpovědnost za řízení vnitrostátních záležitostí. Typickým příkladem zemí s poloprezidentským systémem je Francie, kde prezident disponuje významnými pravomocemi, ale jeho moc je vyvážena parlamentem a premiérem. Francouzský prezidentský systém je výrazně ovlivněn tímto hybridním uspořádáním, kde existuje rozdělení moci mezi prezidentem a parlamentem.

7.4 Porovnání vývoje v okolních zemích

Stojí za zmínku okrajově nastínit vývoj prezidentského úřadu v okolních zemích.

„V Polsku byl úřad prezidenta zrušen v roce 1952, následně vznikl post Státního rady a úřad prezidenta byl obnoven v roce 1989. V Německé demokratické republice byl úřad prezidenta v roce 1949 zřízen a byl zrušen roku 1960 poté se stal hlavou státu Státní rada. V roce 1990 byl obnoven úřad prezidenta a prezident vystupoval pod označením státní prezident, avšak v téže roce došlo i k sjednocení Německa, a tedy zániku Německé demokratické republiky. V Maďarsku byl úřad prezidenta v roce 1946 zřízen a následně byl v

roce 1949 zrušen a následně se stal hlavou státu Prezidiální rada. V Maďarsku byl úřad v roce 1989 obnoven. V Bulharsku panovalo carství do roku 1946. Po pádu carství v Bulharsku panovalo Prezidium Lidového shromáždění a od roku 1971 Státní rada. V této zemi byl prezidentský úřad zřízen v roce 1990.“⁷⁰

Z výše popsaného je patrné, že vedení země záviselo na zásadním vlivu Sovětského svazu na socialistické republiky. Po událostech z roku 1989 došlo, stejně jako v České republice, v těchto zemích k nastolení systému, který nebyl ovlivňován názory dosavadní vládnoucí komunistické strany v těchto zemích a ani vlivu ze Sovětského svazu.

⁷⁰ KOUDELKA, Z., Prezident republiky, Praha, Nakladatelství Leges 2011, 151 s. ISBN 978-80-87212-95-0, s-17

8. Závěr

V rámci bakalářské práce jsem postupně prozkoumal několik klíčových oblastí týkajících se úřadu prezidenta České republiky. Začal jsem historickým pozadím volby prezidenta Československé a České republiky v obdobích, které jsem rozdělil do třech časových intervalů. Následně jsem se zaměřil na specifické pravomoci, jak na ty privilegované, tak na ty vyžadující kontrasignaci. Tyto pravomoci jsem rozdělil dle oblastí, na které se vztahují.

V následující kapitolách jsem se zaměřil na symbolickou roli prezidenta a dále proces volby prezidenta, kde jsem se věnoval kandidatuře a samotné volbě prezidenta. V části věnované bezpečnosti prezidenta jsem popisoval útvary, které zajišťují bezpečnost prezidenta a jeho sídla. Zaměřil jsem se poté i na systém finanční odměny náležející za výkon funkce.

V poslední kapitole jsem vymezil pozici prezidenta v různých parlamentních systémech, což umožnilo komplexní pohled na jeho roli a význam v politickém systému.

V této práci jsem došel k závěru, že ačkoliv jsou ústavní pravomoci prezidenta České republiky jasně definovány v Ústavě, tak se v praxi ukazuje, že tento výčet nezahrnuje úplně všechny jeho činnosti. Historie České republiky poskytuje příklady, kdy se prezidenti ocitli na hraně svých pravomocí. Například situace kolem jmenování Jana Lipavského ministrem zahraničních věcí prezidentem Milošem Zemanem, která málem vyústila v ústavní krizi, ukazuje na potenciální napětí mezi prezidentským úřadem a členy vládní koalice. Dalším příkladem je udělování státních vyznamenání osobám z blízkého okolí prezidenta a jeho podporovatelům, což vyvolávalo otázky ohledně objektivity a spravedlnosti těchto rozhodnutí. Také dlouhodobé nejmenování ředitele Bezpečnostní informační služby do hodnosti generála, kvůli osobním neshodám, nám naznačuje, jak mohou osobní postoje ovlivňovat výkon prezidentských pravomocí. Tyto případy ilustrují, že reálný výkon prezidentského úřadu může přesahovat striktní ústavní definice.

Cílem této bakalářské práce bylo provést právní rozbor vybraných pravomocí prezidenta České republiky, s důrazem na jejich právní rámec a vliv na politický vývoj v zemi. V práci jsem definoval vybrané pravomoci, které Ústava a další právní normy přiznávají hlavě státu. Dále jsem analyzoval, jak se tyto pravomoci uplatňují v praxi a jak ovlivňují rozhodovací procesy a fungování státu. Cílem bylo také poskytnout informace o úloze prezidenta v politickém systému České republiky, přičemž jsem se zaměřil zejména na činnosti prezidenta.

V části věnované udílení milostí, jsem dospěl k názoru, že existuje určitý potenciál pro možné zneužití této pravomoci k osobnímu prospěchu prezidenta nebo k vyřizování osobních záležitostí. Je na místě připomenout, že instituce milosti nebyla v Ústavě zřízena s úmyslem osvobodovat osoby, které jsou blízké hlavě státu. Instituce milosti je v Ústavě zakotvena jako přežitek z doby feudální, kdy měl panovník absolutní moc nad poddaným lidem. Podobně jako zmiňovaná milost udělená bývalým prezidentem Milošem Zemanem, tak stejně negativně působilo v očích obyvatel vydání rozsáhlé amnestie v roce 2013 bývalým prezidentem Václavem Klausem, kdy tato amnestie vedla k určitému znevěrohodnění orgánů činných v trestním řízení. Tyto příklady poukazují na nutnost pečlivého zvážení a možné revize pravidel týkajících se prezidentských pravomocí v této oblasti, aby se zajistila jejich spravedlivá a transparentní aplikace.

V oblasti věnované vztahu prezidenta k moci zákonodárné jsem došel k tomu, že prezidentské veto ztrácí na svém smyslu. V případech, kdy má vláda podporu více než 101 poslanců, tak je schopna vždy přehlasovat prezidentské veto. Z tohoto je tedy patrné, že prezidentské veto funguje pouze jako jakýsi „zpomalovač“ schválení zákona, než aby vedl k věcné debatě o vráceném zákonu.

V další části jsem došel k závěru, že úloha prezidenta se v mnohém nese v převážně symbolické rovině, reprezentující tradici a hodnoty státu. Prezident využívá množství symbolů, které umocňují jeho reprezentativní postavení a přispívají k posílení národní identity a soudržnosti. Klíčovou roli v současném systému hraje předvolební kampaň, během které se kandidáti představují veřejnosti. Změna na přímou volbu prezidenta byla podle mého názoru pozitivním

krokem, neboť umožňuje širší participaci občanů při výběru hlavy státu, což je zásadní pro politický systém.

Téma mé bakalářské práce je zajímavé v každé době a zasloužilo by si větší pozornost. Vzhledem k omezenému rozsahu a kapacitě této práce však nebylo možné se věnovat veškerým činnostem, které vykonává prezident České republiky. V této práci byly především zmíněny ústavní pravomoci prezidenta, které patří mezi nejdůležitější aspekty jeho působení ve státě.

9. Seznam použité literatury:

Monografie:

KLAUS, V., Prezident republiky k lisabonské smlouvě, Praha, Euromedia, 63 s. ISBN 978-80-86938-86-8

KOUDELKA, Z., Prezident republiky, Praha, Nakladatelství Leges 2011, 151 s. ISBN 978-80-87212-95-0

KYSELA, J., (EDS.) Deset let Ústavy České republiky, východiska, stav, perspektivy. Praha, Eurolex Bohemia, 2003. 423 s. ISBN 80-86432-45-9.

LOUŽEK, M., Českoslovenští a čeští prezidenti, Praha, Centrum pro ekonomiku a politiku, 151 s. ISBN 80-86547-22-1

SLÁDEČEK a kol. Ústava České republiky. 2. vydání, Praha, C.H.BECK, 960 s. ISBN 978-80-7179-869-9

SOBOTA, E. a kol.; Československý prezident republiky: Státoprávní instituce a její život. Praha: Orbis. 1934. 452 s.

ŠIMÍČEK, V., Postavení prezidenta v ústavním systému České republiky, Brno, 2008. 240 s. Masarykova univerzita ISBN 978-80-210-4520-0

BLAHOŽ, Josef. Vladimír BALAŠ a Karel KLÍMA. Srovnávací ústavní právo. 4., přeprac. a dopl. vyd. Praha: Wolters Kluwer Česká republika, 2011. ISBN 9788073576295. 520 s.

Zákonná úprava

Ústavní zákon č. 1/1993 Sb. Ústava České republiky ve znění pozdějších ústavních zákonů

Ústavní zákon č. 71/2012 Sb. kterým se mění ústavní zákon č. 1/1993 Sb., Ústava České republiky, ve znění pozdějších ústavních zákonů

Zákon č. 114/1993 Sb. Zákon o Kanceláři prezidenta republiky ve znění pozdějších předpisů

Zákon č. 157/1994 Sb. Zákon o státních vyznamenáních České republiky ve znění pozdějších předpisů

Zákon č. 3/1993 Sb. Zákon České národní rady o státních symbolech České republiky ve znění pozdějších předpisů

Zákon č. 6/2002 Sb. Zákon o soudech, soudcích, přísedících a státní správě soudů a o změně některých dalších zákonů ve znění pozdějších předpisů

Zákon č. 141/1961 Sb. Zákon o trestním řízení soudním ve znění pozdějších předpisů

Zákon č. 275/2012 Sb. Zákon o volbě prezidenta republiky a o změně některých zákonů ve znění pozdějších předpisů

Zákon č. 219/1999 Sb. o ozbrojených silách České republiky ve znění pozdějších předpisů

Zákon č. 90/1995 Sb. Zákon o jednacím řádu Poslanecké sněmovny ve znění pozdějších předpisů

Zákon č. 236/1995 Sb. Zákon o platu a dalších náležitostech spojených s výkonem funkce představitelů státní moci a některých státních orgánů a soudců a poslanců Evropského parlamentu ve znění pozdějších předpisů

Rozhodnutí č. 207/2022 Sb. Rozhodnutí předsedy Senátu Parlamentu České republiky o vyhlášení volby prezidenta republiky ve znění pozdějších předpisů

Rozhodnutí č. 56/1993 Sb. Rozhodnutí prezidenta republiky o amnestii ze dne 3. února 1993

Rozhodnutí č. 20/1998 Sb. Rozhodnutí prezidenta republiky o amnestii ze dne 3. února 1998

Rozhodnutí č. 1/2013 Sb. Rozhodnutí prezidenta republiky o amnestii ze dne 1. ledna 2013

Sdělení č. 27/2023 Sb. Sdělení Státní volební komise o vyhlášení celkového výsledku volby prezidenta republiky konané ve dnech 13. a 14. ledna 2023 (I. kolo) a ve dnech 27. a 28. ledna 2023 (II. kolo)

Usnesení č.7 Sbírky Ústavního soudu České a Slovenské federativní republiky (II ÚS312/92) 2. vydání Brno 2009

Webové stránky a elektronické zdroje:

- MLSNA, Petr. Legislativní příloha odborného časopisu Správní právo. [online]. 1.2012[cit.2024-02-17]. Dostupné z: https://www.google.com/url?sa=j&url=https%3A%2F%2Fwww.mvcr.cz%2Fsoubor%2Fspravnipravolg112celepdf.aspx&uct=1700742590&usg=rLm10C1Fm7gcxFB16_uUJhx4K38.&opi=89978449&ved=2ahUKEwi044-XhLKEAxXT2wIHHbJ3JuMQwtwHKAB6BAgBEAE/
- Českatelevize.cz: Česká televize zpravodajství [online]. [cit. 2022-06-08]. Dostupné z: <https://ct24.ceskatelevize.cz/domaci/3554339-pred-triceti-lety-se-cesi-a-slovaci-vydali-vlastni-cestou>
- PSP.CZ Poslanecká sněmovna parlamentu České republiky, Digitální depozitář [online]. [cit. 2022-06-08]. Dostupné z: <https://www.psp.cz/eknih/1918ns/ps/stenprot/001schuz/s001001.htm>
- Euroskop.cz: EUROSKOP [online]. [cit. 2022-05-08]. Dostupné z: <https://euroskop.cz/evropska-unie/cr-a-eu/vstup-cr-do-eu/>
- Hrad.cz: Pražský hrad prezident ČR, [online]. [cit. 2022-05-08]. Dostupné z: <https://www.hrad.cz/cs/prezident-cr/soucasny-prezident-cr/zivotopis>
- iRozhlas.cz: iRozhlas zpravodajství [online]. [cit. 2024-02-18]. Dostupné z: https://www.irozhlas.cz/zpravy-domov/milos-zeman-statni-vyznamenani-medaille-prezident-prehled-priznivcu-blizkych_1911040600_kno
- Natoakutal.cz: Portál informačního centra o NATO v Praze [online]. [cit. 2024-02-17]. Dostupné z: https://www.natoaktual.cz/zpravy/general-pave-nato-vojensky-vybor-aliance-peach.A180629_163558_na_zpravy_m00
- CT24.cz: Česká televize zpravodajství [online]. [cit. 2024-02-17]. Dostupné z: <https://ct24.ceskatelevize.cz/clanek/domaci/sef-bis-koudelka-se-dockal-hodnosti-general-a-zeman-jeho-povyseni-opakovane-odmital-6435>
- Vláda.gov.cz: Vláda České republiky [online]. [cit. 2024-02-18]. Dostupné z: <https://vlada.gov.cz/cz/media-centrum/aktualne/vlada-andreje-babise-v-souladu-s-ustavou-podala-demisi-191855/tmplid-47/>

iRozhlas.cz: iRozhlas zpravodajství [online]. [cit. 2024-02-18]. Dostupné z https://www.irozhlas.cz/zpravy-domov/zeman-ustavni-soud-soudce-jmenovani-andrea-prochazkova_2302022052_til

iDnes.cz: iDnes zpravodajství [online]. [cit. 2024-02-17]. Dostupné z https://www.idnes.cz/zpravy/domaci/vaclav-klaus-amnestie.A191104_101012_domaci_vlc

Respekt.cz: Respekt zpravodajství [online]. [cit. 2024-02-18]. Dostupné z <https://www.respekt.cz/tydenik/2017/20/milost-pro-popularniho-vraha>

Reflex.cz: Reflex zpravodajství [online]. [cit. 2024-02-18]. Dostupné z <https://www.reflex.cz/clanek/zajimavosti/115822/castro-kaddafi-mussolini-kdo-jsou-nejbizarnesi-nositele-radu-bileho-lva.html#>

Cesky.radio.cz: Český rozhlas zpravodajství [online]. [cit. 2024-02-1]. Dostupné z <https://cesky.radio.cz/prezidentske-znamky-ceska-rarita-8147632>

Lidovky.cz: Lidové noviny události [online]. [cit. 2024-02-18]. Dostupné z: https://www.lidovky.cz/domov/prezidentske-volby-prezident-volici.A230113_163558_In_domov_atv

Volby.cz: Český statistický úřad [online]. [cit. 2023-27-11]. Dostupné z: <https://www.volby.cz/pls/prez2023nss/pe?xjazyk=CZ>

Českatelevize.cz: Česká televize zpravodajství [online]. [cit. 2023-26-11]. Dostupné z: <https://ct24.ceskatelevize.cz/domaci/3570103-pavel-je-podle-lekaru-schopen-vykonavat-funkci-prezidenta>

Policie České republiky – Útvar rychlého nasazení. www.policie.cz [online]. Policie ČR,2021[cit. 2022-03-06]. Dostupné z: <https://www.policie.cz/clanek/utvar-pro-ochranu-prezidenta-ceske-republiky.aspx>

iDnes.cz: iDnes zpravodajství [online]. [cit. 2024-02-18]. Dostupné z https://www.idnes.cz/zpravy/domaci/klaus-odmitl-jmenovat-mlade-soudce.A050309_190404_domaci_nad

iRozhlas.cz: iRozhlas zpravodajství [online]. [cit. 2024-02-18]. Dostupné z: https://www.irozhlas.cz/zpravy-domov/milos-balak-milost-lany-prezident-zeman-zduvodneni-ustni-zadost_2204160500_tec